Kulturně společenský **časopis**
2005 • 1
na internetu

DOBRÁ ADRESA

Z obsahu

Jan Stern
o nejslavnějších pohádkách

Jakub Šofar o Tinariwen

Koláže Katky Bolechové

Obsah:

O čem se (ne)mluví
Jan Stern: **Výklad pohádek** (4)
Pavla Bošková a kol.: **Shlédnutí a zažití známé divadelní hry...** (12)
Jakub Šofar: **Tinariwen a něco navíc** (20)
Jan Hanzl: **Proč věřit kritikům (poznámka o deníkových recenzích Miss Saigon)** (22)

Před Strží
Výstřižková služba Jakuba Šofara (23)
Literaturistický průvodce Štěpána Kučery: Tomáš Martinec (24)
Představujeme: Lucie Zabrňáková: **Básně** (26)
Ze vtipných e-mailů: **Každý podle svého psa** (28)
Z literáního archivu: Jaroslav Havlíček: **Pasáček Vejda** (30)

Strž DA a Krmelec
Hudba: Jakub Šofar: **Cumel dervišů** (32) / Viki Shock: **Muž a chlapec: DADA** (34) / Výtvarné umění: Petr Jiška: **Vojtěch Preissig – retrospektiva** (35) / Literatura: Martin Groman: **S Pilousem v zádech** (36)

Za Strží (zase spíš osobní stránky)
Canny: **Old And In The Way** (38)
Kateřina Komorádová: **Mohuč očima dívky s velkýma očima 3 (Němčina ve spoustě variací)** (40)
Kateřina Komorádová: **Verše z Mainzu** (42)
Kolocovy cestapády: **Starý a Nový zákon** (44)
Lubor Dufek: **Nápady pro Tři krále – O zabíjení kaprů** (46)

Podobrazník Honzy Hanzla
Novoroční předsevzetí (48)

+

Příloha
Kateřina Bolechová: **Koláže** (49)

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: režisér Jurij Ljubimov při děkovačce, foto Jakub Tayari (viz str. 12)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 1, ročník 6. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Martin Groman. Redakce: Miroslav Cingl, Štěpán Kučera, Jan Los, Vladimír Novotný, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

báseň měsíce

Karel Lišaj

SMRT

Jste tady a jiní už nejsou
Tenhle text už jim neukážete
Podivuhodné

Naši milí,

po rozmáchnutém čísle prosincovém vám přinášíme stručné číslo lednové. A k němu i tento minimalistický úvodník.

Štefan Švec

P. S. No dobře. Opravdu jsme pro vás na leden zvolili lehce odpočinkovou variantu Dobré adresy, ale to neznamená, že by v ní nebylo co číst! Zvlášť fajn jsou třeba hned první rozbory našich nejznámějších pohádek od Jana Sterna. To uvidíte, co se v nich dá všechno přečíst! Pěkný je taky Literární archiv, Podobrazník, a vůbec spousta dalších věcí. Hezky ten leden přezimujte, budeme se na vás těšit v únoru.

O čem se (ne)mluví

Výklad pohádek

Kdo tento vlk je? Mluví a Karkulku to nepřekvapuje: je tedy jisté, že to není vlk, ale symbol čehosi. Identita vlka je pro nás zcela zásadní. Vypravěč pohádky o identitě vlka nepochybuje, vlk je zlý, je to Stín. Proč se domnívám, že Stín?

Červená Karkulka: příspěvek tiché hysterky k atheismu

Civilizace je neuróza, řekl kdysi veliký prorok moderní éry, a když se člověk dnes rozhlédne kolem sebe, nezbývá mu než přitakat. Literatura a literární věda jsou výkladními skříněmi této diagnózy. Kdysi, ještě tak někdy v Goethově době, býval básníkem ten, kdo věděl již tolik, že to, o čem by šlo napsat román, shrnul do jednoho verše. Dnes stačí být nesrozumitelný, vrazit tam pár pocitů, nonsensů, absurdity, zahustit depresí a jste básník. Znáte to.

Když Sigmundu Freudovi ukazovali díla abstraktních malířů, ba dokonce surrealistů, kteří se prý inspirovali jeho objevem nevědomí, říkal, že on v těch obrazech nic nevyčte, že by jejich autoři potřebovali spíše než psychoanalytika očního lékaře, neboť patrně trpí vadami zraku. Připomínat to dnes, kdy nám nabíhají otřesné konotace goebbelsovského zvrhlého umění, je sice takřka neúnosné, ale co si budeme povídat: když obyčejný člověk sleduje, jak umělec před kamerou ve své performanci vylije kýbl barvy na schody a umění je hotovo, musí si připadat jako vůl. Umění se zmítá v podivné křeči. Člověk se nemůže divit, že knihy Michala Viewegha dnes mizí z pultů jako bestsellery. Ačkoli v nich možná není víc myšlenek než v rozlité barvě po schodech, liší se tím, že se autor chová ke svému čtenáři slušně. Snaží se mu něco srozumitelně sdělit, dokonce ho i pobavit. To je celé tajemství všech soudobých úspěšných autorů: v záplavě egomaniackých kafkáren jsou solidární se svým čtenářem. Tato strategie je dle mého soudu bezpříznaková – může vyústit ve skutečné umění (Hašek, Eco), stejně jako v harlekýn. U strategie „psychotera-

peutického deníčku“ si nedovedu představit ani jedno vyústění, ačkoli literární teorie nás přesvědčuje o pravém opaku. Strká tak hlavu do oprátky. Odsuzuje sama sebe nalézt v textech, které dnes adoruje, jen to, co v nich je: nicotu.

Pár řádků o té, na kterou zapomněli

Jsou však i jiné texty, které si stále a znovu zasluhují výklad a pozornost. Bratrstvo absurdních pocitů po těchto pokladech bezmyšlenkovitě šlape jako po trávě, kterou považuje pod svýma lakýrkama za samozřejmou, anebo bytostně triviální, neboť jaksi neroste pro zrcadlení jejich existenciálních pocitů, ale pro jakýsi podivný dialog se Sluncem, Zemí, vzduchem a vodou, kterážto diskuse se v kavárně Slavia příliš nepěstuje. Každý skutečný vypravěč se však k trávě pod svýma nohama sklání s nejvyšší úctou. A literární vědec by měl toužit ji pochopit, aby se od ní naučil, co vlastně stojí za to chápat: mluvím tu od začátku o pohádkách. Nesou veliká tajemná poselství a umějí je říci nevědomí vypovědět i malým dětem. Ponechat jim jen tuto řeč by však byla škoda. Má cenu a je velkým dobrodružstvím pohádky z řeči nevědomí přeložit. Jedním z největších dědictví světové literatury je pohádka O červené Karkulce. Má orientální původ a vždy nesla mocná ezoterní tajemství. Hermetismem se však její výklad nevyčerpává. Červená Karkulka je stále jednou z největších literárních hádanek dějin. Dovolte mi věnovat jí pár řádek literárního rozboru, ačkoli nejsem literárně vzdělán a vzal jsem si tedy na pomoc dva průvodce. Snad se nestane taková tragédie, když jimi nebudou Václav Černý a Jan Rejžek, ale Sigmund Freud a Carl Gustav Jung.

Menstruační krev jako klíč

Červená Karkulka má mnoho podob všude po světě, zkusme se shodnout na základní linii v našem kulturním okruhu: Karkulka byla holčička, které říkali podle jejího červeného čepečku. Jednoho dne ji maminka poslala navštívit babičku (podle jedné verze nemocnou, podle jiné slavící narozeniny). Každopádně Karkulka babičce nese jakési dárky v košíku. Jde přes les a potká vlka. Ten na ní vyzví, kam jde, Karkulku předběhne, sežere babičku, převlékne se za ní a čeká na Karkulku. Pak následuje scéna s otázkami, kdy Karkulka váhá, jestli v posteli leží opravdu babička, načež ji vlk sežere. Finále: jde kolem myslivec, vlka zabije, rozpáře mu břicho, Karkulka i babička vyskočí ven, myslivec vlkovo tělo naplní kameny a hodí do studny.

Přijměme za svůj předpoklad, že tam, kde se pohádka dostává do střetu s logem, musíme hledat klíč, význam, smysl. Nejdříve se musíme zeptat: proč vypravěč pohádky potřebuje sdělit, že je Karkulka červená, když to v celé pohádce nehraje žádnou roli? Tento důraz na červenost Karkulky nese jistojistě důležitý význam. Červená je barva sexuality, odtud i červená jako barva pekla. Červená je také menstruační krev. Zkusme přijmout výchozí bod našeho dobrodružství: Červená Karkulka je reprezentantem archetypu Panny, puella aeterna, řecké Kóre, dospívající dívky, která již vstoupila do své menstruační fáze, do svého osudu ženy. Zkusme jít po této linii a uvidíme, kam nás zavede.

Setkání se Stínem nebo Mužem?

Karkulka jde za babičkou. To v této chvíli není důležité, podstatné zatím je, že Karkulka se vydává na cestu, její cesta lesem je cestou životní, cestou duchovní, zasvěcovací. Velmi brzy Karkulka potká vlka. Vpravdě klíčové setkání. Kdo tento vlk je? Mluví a Karkulku to nepřekvapuje: je tedy jisté, že to není vlk, ale symbol čehosi. Identita vlka je pro nás zcela zásadní. Vypravěč pohádky o identitě vlka nepochybuje, vlk je zlý, je to Stín. Proč se domnívám, že Stín? Vždyť přeci vlk má pořádný ocas. Je to vlk a ne vlčice, může to být tedy přeci Muž, symbol mužství, které dívka v jisté chvíli své životní pouti potkává. Ano, genderový aspekt vlka není jistojistě náhodný. Ale všimněme si, o co vlkovi jde: panuje všeobecné přesvědčení, že chce Karkulku sežrat. Ale on vyzvídá, kam Karkulka jde, zajímá ho cíl její cesty. Dejme tomu, že to dělá proto, že chce sežrat i babičku. Ale proč tedy, když se dozví, kde babička bydlí, nesežere Karkulku hned, a pak teprve nejde sežrat bábu? Protože jeho hlavní ambicí je přesvědčit Karkulku, že on je cílem její cesty a teprve takto ošálenou ji pohltit! Feministický pohled by snad zajásal: ano, muž se snaží přesvědčit ženu, že jejím osudem a smyslem jejího života je muž. Nu prosím, ale dovolte mi poznámku muže, tedy snad jistého znalce mužské psychiky: muž přece nikdy nechce ženu pohltit (to je spíše ženská archetypální kvalita Černé bohyně – zvrhlé matky – řecké Hekaté), muž chce do ženy vniknout. Pokud by byl vlk mužem, povalí Karkulku do trávy hned tam v lesíku beze svědků. Kdepak, ten, kdo si žádá Karkulku celou, může být jen ďábel sám!

Krátká vsuvka: ano, je to její otec

Karkulka není tak primitivní pohádkou, aby se vyčerpala „odcizením věnečku“, kvůli tomu by si ji lidé mezi sebou po tisíce let netradovali. Vlk je Stín, byť jeho maskulinní charakter ještě rozkryje svůj velký význam, který nás zatím spíše obtěžuje. Prozatím si jen naznačme, že krom toho, že vlk je stín (ďábel) je zároveň i Karkulčin osobní stín. Proto je maskulinní – je to její Animus. Mužský pól její psychiky, který odmítla opracovávat, a proto se proměnil v démona, v pronásledovatele, proto mohl být koneckonců vyprojektován z Karkulčiny mysli do reality, byť pohádkové.

Ano, možná si říkáte, že nelze pominout tu prapodivnou Karkulčinu nevědomost. Jak to, že nezažívá pocit hrůzy, když spatří svůj Stín, Ďábla? Jak to, že s ním konverzuje, a dokonce mu udá babiččinu adresu? Je to podivné, ale zdá se, že se Karkulka

vlka nebojí, ba co víc: ona vlka zná! Kdo někdy měl v ruce Freudův chorobopis, ví, že v této chvíli musí zaznít věta: Samozřejmě že ho zná, vždyť je to její otec! Ano, tento aspekt vlka nelze zapřít. Stín Karkulky souvisí s jejím otcem. Animus dívky je často formován obrazem otce. Ale přesto to není nejvyšší tajemství toho napínavého příběhu. Neboť pojďme dál. Drama teprve začíná!

Veliké tajemství: duchovní atheismus

Ano, Stín se rozhodl pozřít cíl Karkulčiny cesty. Řekněme pro zjednodušení, že Ďábel vlk se rozhodl pozřít Boha a vydávat se za něj. To, že babička není žádnou babičkou, je jasné. Vždyť její vnučka nepozná, že v posteli neleží babička, ale převlečená šelma. Je snad tak pitomá? Kdepak, Karkulka babičku – Boha – nikdy samozřejmě neviděla. Jen jí řekli, aby za ním šla, a ona si o něm udělala určitou představu: že má brýle, čepičku, noční košili. Jistěže právě toho využil vlk – tím, že tyto rekvizity na sebe navlékl, mohl Karkulku zmást. Dostáváme se k předčasnému vrcholu celé pohádky. Ano, zde je klíč k tomu velikému poselství, které je v pohádce uloženo ezoteriky. Karkulka udělala na své cestě dvě zásadní chyby: Za prvé, určila si cíl své (duchovní) cesty. Kdyby to neudělala (kdyby nepřijala kult, náboženství, ritus), vlk (ďábel) by nikdy nemohl babičku (boha) nahradit, neboť by se od Karkulky ani nedozvěděl, kde má na Karkulku čekat a za koho se vydávat. A druhá chyba vyvěrá z první: tím, že si Karkulka udělala představu o znacích, podle nichž pozná, že je v cíli, tím, že si udělala představu, co je to Bůh, mohl tyto znaky Stín použít, aby vypadal jako cíl. Poselství Červené Karkulky hovoří o nejvyšší formě atheismu, u něhož končí nejvyšší duchovní zasvěcení: Jakákoli cesta, která se deklaruje jako cesta za Bohem, končí u svého vlastního Stínu, jakákoli představa o Bohu je konstrukcí masky pro ďábla, jakýkoli zaslechnutý hlas boží (babička nějak chraptí!) je hlas Ďábla. Vlk také nakonec Karkulku sežere. Tak naléhavé toto poselství je.

Proč je Bůh babičkou?

Poselství zaznělo, jenže pohádka pokračuje. Pozor, toto pokračování nevyvěrá jen z obligátní potřeby pohádkového happy-endu. To by byl velký omyl. Ještě totiž všechna tajemství nebyla rozkryta! Tak předně: jak to, že jsme řekli, že Karkulka jde za Bohem, a přitom jde za ženskou postavou – za babičkou? Jak to, že není poslána za dědečkem? Za tím dědečkem, co ho všichni známe z podání Františka Smolíka, za tím s těmi dlouhými bílými fousy? Že by jakýsi dozvuk matriarchátu? Kdepak, tady ještě něco nesouhlasí. Tajemství pohádky o Červené Karkulce, jak jsme již naznačili, tkví v podivuhodném propletení dvou rovin, v magickém srůstu makro a mikrokosmu. Popravdě, to je tajemství všech pohádek. V našem případě, Karkulka je všelidský hrdina na cestě, ale zároveň je také dívka, dcera. Červená Karkulka jsou dvě dramata zhuštěná do jednoho. Karkulka-poutník zhynula v jícnu Stínu, ale Karkulka-dcera ještě musí cosi dořešit. Všimněme si, že Karkulka-dcera se dostala do bezvýchodné situace za jistých specifických okolností. Karkulka nejde za dědečkem, ale za babičkou, protože jde za matkou své matky.

Les mezi matkou a její matkou

Takový malý detail ze začátku tragédie: Karkulka se nevydala za babičkou sama od sebe, na to byla ještě příliš malá, ona za ní byla poslána svou matkou! V Karkulčině osudu je od počátku jakási chyba, jakési pokřivení, jakési předurčení, z něhož nemůže ven. To prokletí se jmenuje Matka. Ano, to matka Karkulku nejen poslala do temného lesa nepřipravenou, ona ji zmátla především ve směru cesty, ona jí poslala cestou, která vedla přímo do pekla, do chřtánu Stínu. Najednou se rozkrývá druhý plán toho tajuplného vyprávění, který jsme ostatně měli očekávat a očekávali: kdyby vypravěč chtěl sdělit jen výše popsané poselství o duchovním atheismu, nejspíše by vyslal na cestu hrdinu, muže. Ale on potřeboval ještě něco závažného sdělit o archetypu Dcery. Nyní se nám vrací do hry genderové konotace, které nás od počátku tak obtěžovaly. Co to znamená, že matka poslala dceru za svou matkou? Na této rovině už není ve hře Bůh, nejde o to, jestli matka naučila dceru chodit do kostela: nyní to znamená, že Karkulčina matka rozhodla svou výchovou zopakovat na své dceři drama (trauma), které ona sama prožila se svou vlastní matkou. Mezi matkou a babičkou je napětí, trauma, temný les, v němž se Karkulka zmítá, jímž je osudově určena. To drama chce na Karkulce, aby se nikdy nevydala na cestu k mužství, aby byla navždy zamčena ve svém ženství. Ano, nyní je už jasné, proč se musel v tomto lese objevit vlk – zdémonizovaný muž – zapřený otec.

Trapná scéna u postele

Proč vlastně Karkulka vlka potkala? Každý z nás musíme v jisté chvíli potkat svůj stín. Jeho nejtajemnějším úkolem je zesměšnit všechny naše falešné cíle a vycenit na nás zuby z model falešných bůžků. Každý musíme potkat svůj stín, ale nejsme proti němu bez šancí – Karkulka však ano, Karkulka vlka nedokáže vůbec prohlédnout, její poměr k vlkovi je od počátku nezdravý, plný předstíraného klidu, vytěsnění. Při odečtení reprezentace velkých ezoterních metafor je Karkulka naprosto nešťastnou, bezbrannou a hloupoučkou hrdinkou. To proto, že mezi matkou a babičkou se krom napětí temného lesa pohybuje někde i Karkulčin otec a Karkulka o tom neví. Ne, přesněji: ona nechce vědět. Vlk – otec – je problém. Karkulčin, matčin i babiččin. Ale Karkulka dělá, jakoby nic. V klidu s vlkem poklábosí, pohodička. Když pak dorazí k posteli, do dospělosti, je úplně jasné, že stanula před svým velikým problémem – mužstvím, jehož představu a přístup k němu pokřivila matka, ale Karkulka jen stále vytěsňuje, dělá, že nevidí, co vidět musí („a proč máš tak velké oči?“). Karkulka je tichá hysterka. Proto musí být „sežrána“: Musí se zhroutit.

Přichází myslivec

Tato druhá linie onoho ohromného vyprávění nám vysvětluje, proč příběh pokračuje a jak pokračuje. Je jasné, že velké metafyzické metafory končí. Ten, kdo přichází na scénu je myslivec. Proč ne rytíř-hrdina, proč ne princ, statný chasník? Protože řešením není animus – naopak, animus byl problém. Myslivec pročesává temné lesy a drží stav šelem na přípustných hodnotách, aby se nevydaly z hladu do vesnic. Myslivec je muž, který přesto jakoby ani mužem nebyl. Je stejného rodu (gender) jako vlk, ba je ze stejného lesa, ale přesto má kvalitativně vyšší – lidskou – tvář, zná řešení. Ano, myslivec je psychoanalytik. Zní to směšně, ale nic bych za to nedal, že postava myslivce vznikla zhruba ve stejné době, kdy Freud psal svá Tři pojednání k sexuální teorii. A pokud postava myslivce vznikla dříve, ukazuje to jen na tajemnou moudrost pohádky, která už ví to, co my ještě nevíme. Myslivec se rozhodne vlka zabít, aniž by ho o to někdo žádal (problém neurotika je, že jen předstírá, že chce být vyléčen), myslivec problém zastřelí (trefí se do něj, pojmenuje ho), rozřízne (zanalyzuje) a Karkulka i s babičkou vyskočí ven. Nebyly tedy opravdu sežrány – důkaz, že to nebyla skutečná smrt, ale neurotické zhroucení.

Kámen a studna

Konečně poslední epizoda: Nasypání kamení do vlka a jeho hození do studny. Neboli řešení, které má zaručit, že už se problém nikdy nevrátí. Drama mezi dcerou a matkou je univerzální, archetypální, nelze se mu v nějaké podobě vyhnout, proto je také Červená Karkulka tak replikovaným vyprávěním po celém světě. Nasypání kamení je však vzkazem, který říká, že jisté univerzální řešení existuje: učinit problém hmotným, přesunout ho z roviny psychické do roviny tělesné, sexuální. Tam je prostor, který byl člověku určen, aby v něm řešil konflikty a napětí. Jinde to nezvládne, na jiných rovinách jen čučí vlkovi do tlamy a klade mu opravdu velepodstatné existenciální otázky. Nakonec se kruh uzavírá a my se dozvídáme, proč Karkulka vlastně potkala vlka s ocasem, a ne třeba medvěda. Vlk, do něhož je nasypáno kamení, je tvrdý, je ztopořen. A v tu chvíli tedy: šup s ním do studny. Který orgán reprezentuje studna, není největším tajemstvím pohádky O červené Karkulce.

Introite, hic dei sunt!

Doporučuji všem začínajícím literátům, aby jejich dílo sdělovalo aspoň tak důležité myšlenky jako pohádky, které si vyprávíme v mateřské školce.

Ale Karkulka dělá, jakoby nic. V klidu s vlkem poklábosí, pohodička. Když pak dorazí k posteli, do dospělosti, je úplně jasné, že stanula před svým velikým problémem – mužstvím, jehož představu a přístup k němu pokřivila matka, ale Karkulka jen stále vytěsňuje, dělá, že nevidí, co vidět musí („a proč máš tak velké oči?“). Karkulka je tichá hysterka. Proto musí být „sežrána“: Musí se zhroutit.

Výklad pohádek

O čem se (ne) mluví

Perníková chaloupka: od vyhnání z ráje k apokalypse

Před chvílí jsem na těchto stránkách přednesl jistou interpretaci pohádky o Červené Karkulce. Teď bych se chtěl k této ambici vrátit u pohádky, která hraje obzvláště v našem kulturním prostoru snad ještě důležitější roli. Je to pohádka O perníkové chaloupce. Tento fascinující text byl dosud nestoudně přehlížen, přestože jeho význam je dle mého soudu srovnatelný s příběhem o vyhnání Adama a Evy z ráje. Edenské drama má v dějinách mnoho pozoruhodných výkladů. Málokdo – a nemusí být ani znalcem kabaly – už dnes pochybuje o tom, že v něm jde o hluboké filozofické vyprávění. Analogická a obdivuhodná dvojice hrdinů – Jeníček a Mařenka – dosud takové hermeneutické úsilí nevyvolala. A přitom je jejich příběh stejně velkolepý, stejně tajemný a nabízí mnoho nebanálních výkladů. O jeden se pokusím.

Brutální a „nesmyslný“ začátek

Existuje mnoho různých verzí pohádky, přesto několik základních rysů se pokusím shrnout: Otec a matka se dostanou do jakýchsi existenčních problémů, které se rozhodnou vyřešit tím, že otec odvede obě děti – Jeníčka a Mařenku – do hlubokého lesa a tam je nechá napospas osudu. Předstírá, že kácí strom, a dětem se ztratí. Ty se ocitnou v bezvýchodné situaci. Marně hledají cestu domů, až Jeníček vyleze na strom a objeví „světýlko“. Výsledkem hledání obou dětí je nalezení chaloupky, která je celá z perníku. Vyhladovělé děti si perník uloupnou. Následuje velmi záhadná scéna, kdy se Jeníček snaží zmást čarodějnici bydlící v chaloupce, ale nakonec čarodějnice děti stejně polapí, uvězní a vykrmuje, aby je mohla sežrat. V rozhodující chvíli Jeníček vymyslí fintu, nechá čarodějnici nasednout na lopatu a strčí ji do pece. Po tomto dramatu již děti kupodivu najdou snadno cestu domů a jaksi proměnění rodiče je s radostí uvítají.

V pohádce vidíme mnoho nelogických až komických míst, které nás – jak už víme od Karkulky – upozorňují na koncentraci smyslu celé pohádky. Tak předně to neúnosně brutální řešení sociálních problémů rodiny – rodiče se rozhodnou obětovat své děti, aby sami měli více jídla. Celkem drsné, ale prosím. Proč je však rovnou nezabijí? Všichni cítíme, že celý úvod pohádky je jaksi „nesmyslný“. Ano, jistě, celé expozé je pochopitelně dalekosáhlou metaforou, ale nesmyslnost má v tomto případě ještě jeden důvod.

Vina a trest

Prapodivná nepochopitelná a neuchopitelná role rodičů v celém dramatu naznačuje, že celá pohádka je vyprávěna z pozice Jeníčka a Mařenky. Ano, jim se zdá, že je rodiče zradili, vyhnali, opustili a oni sami přitom byli tak nevinní. Vidíme zde čisté freudovské popření a přesun. Důraz na to, že hrdinové jsou děti se snaží popřít, že vůbec dětmi nebyli, že naopak dospěli. Cosi spáchali, za co byli potrestáni. Trest je zcela vytěsněn a proto tolik bije do očí ta nezměrná brutalita rodičovského řešení. V tomto smyslu je edenské vyprávění pravdivější. Ano, i v pohádce O perníkové chaloupce jsou Otec a Matka bytosti transcendentní. Nazvěme je poslušni vnucujícím se konotacím Bůh a Příroda. Jeníček s Mařenkou spáchali jakýsi hřích. Proč ono popření hříchu? Je to logická lidová reakce na archetyp edenského hříchu. Člověk ve skutečnosti nechápe, čím vlastně zhřešil. Svou vyspělostí? Revoltou? Tělesností? Přes mnoho hlubokých výkladů v tomto není jasno. Přesto však existuje pocit viny. Ano, od chvíle, kdy člověk začal tvořit, cítí pocit viny – proč musel být Prométheus potrestán za to, že přinesl lidem oheň? Přinesl jim nástroj k tvorbě, k vytrhnutí se z přírodního řádu a vytvoření řádu svého. I ti dva lidoví hrdinové mají pocit viny, jenže si ho nechtějí připustit, neboť nechápou, za co by vinu měli cítit. Možná, zde zapůsobila nepřímá intervence ideologie křesťanství, která do duše lidu vkládala konejšivou šlehačku: Bůh tě má rád, bůh tě miluje, všechno ti odpustí... Jenže to je velmi nízké vyprávění o Bohu. Popírá vlastně největší tajemství křesťanství: proč musel být boží synek obětován pro vykoupení viny celého lidstva? Co to bylo za vinu? A když už tedy synek vykoupil, proč dějiny neskončily? Proč je všechno jako předtím? Jsme snad stále něčím vinni? Ale čím sakra?! Ano, tento hněvivý, až agresivní lidový vztah k mystériu viny je základem vytěsnění, které rozmazává úvodní kontury pohádky O perníkové chaloupce. Samozřejmě, že pohádka

má – jako každé opravdu veliké vyprávění – i svou mikroúroveň. I to už nám prozradila Červená Karkulka. Drama viny Jeníčka a Mařenky je jistěže i ryze masturbačním – kastračním – dramatem. Ano, infantilní vina je vždycky vinou sexuální. Makro a mikrodrama jsou v každé pohádce propletena a činí z každé její interpretace divoký tanec.

Existuje vůbec Mařenka?

Jakýmsi důkazem podivného vytěsnění v pohádce je zvláštní aspekt: některé verze pohádky hovoří o tom, že Jeníček sypal po cestě drobečky, aby našli cestu zpátky. Proč to dělal? Copak nevěřil otci, že zná neomylně cestu? Nebo už tušil, že přijde zrada? Nejenže tušil, věděl velmi dobře, že se odehrává trest, ale protože odmítal přijmout legitimitu trestu (mám právo tvořit, respektive masturbovat!), vytěsnil faktor trestu z vyprávění. Je snad náhoda, že drobečky, jakási pojistka Jeníčkovy politiky vůči Bohu a Otci, jsou sezobány ptáky? Není to snad symbolizace prozrazující, že právě pták nějak vyvolal trest? Možná, že se trest dokonce vtělil do postavy Mařenky. Možná, že na počátku byl jen Jeníček zabývající se svým genitálem / mocí. Aby to bylo zastřeno, stvořil vypravěč Mařenku, aby naznačil: kvůli pohlavní polaritě, kvůli sexuálnímu napětí (resp. kvůli energii, kterou člověk disponuje) se tohle všechno stalo. To, že hlavním hrdinou pohádky je Jeníček je ostatně jasné: Mařenka je naprosto pasivní. To Jeníček sypal drobečky, to Jeníček, vylezl na strom a spatřil světélko, to Jeníček loupal perníček a komunikoval s čarodějnicí, to Jeníček vymyslel trik s lopatou. K čemu tam ta Mařenka vlastně je?! K něčemu jistě. Zastupuje Evu, hřích, trest, zamlčenou tělesnost.

Světélko naděje

Ano, Bůh a Příroda se rozhodli člověka potrestat. Vyhnali ho z domu. Cosi se stalo, co člověka zbavilo jeho rajského stavu a uvrhlo ho do dějinnosti, časovosti, tělesnosti. To známe již od Adama a Evy. Jeníček s Mařenkou však vyprávění trochu rozvíjejí. To, do čeho jsou uvrhnuti Otcem, je hluboký a temný les. Les je pradávným symbolem chaosu. Člověk v chaosu hledá ztracený domov, ztracený řád, anebo alespoň světélko naděje. Jeníček ho zahlédne. Udělá to tím, že vyleze na strom. To zřejmě není bez významu, ten strom bude nejspíše cosi jako Jákobův žebřík či sefirotický strom kabaly – jakýsi systém duchovního růstu, po němž se stoupá k nebesům. Ale to pro nás není tak podstatné. Možná je to i příliš přitažené za vlasy, vždyť Jeníčkovo řešení rozhlédnout se z výšky (z jistého nadhledu?) je v chaosu lesa celkem logické. Opravdové tajemství začíná, když naše sourozenecká dvojice dorazí ke světélku. Objeví se chaloupka celá z perníku. Rozluštit tajemství perníku je samozřejmě naším zásadním úkolem. Nese perník nějaký význam? Možná je jen prostředníkem, jak dostat čarodějnici a sourozence do kontaktu. Ale vypravěči pohádek nepsali absurdní jednoaktovku. Je pravděpodobnější, že perník význam nese. Jaký?

Eschatologie dějin a svatý Jeníček

Tak si to zrekapitulujme: člověk hledá v chaosu a nehostinnosti světa nějakou naději. Chce se nějak zahřát, nějak zasytit své potřeby. Proč vlastně Jeníček nerozdělá oheň? Nemůže, to by připomnělo prométheovskou vinu. Proč něco neuloví? Nemůže, vždyť je ještě dítě (alespoň se nás o tom snaží přesvědčit). Bylo by mnoho způsobů, jak by se sourozenecká dvojice mohla zmocnit světa a porazit chaos, ale specifické pokřivení, které nám kvůli svému obhájení Jeníček do příběhu vnutil (nevinná infantilita, zapření příčiny trestu), nutí toto zmocnění se světa nějak transformovat. Onou transformací je dům – to je logický symbol řádu, kultury, civilizace. Ale Jeníček tvrdí, že to není dům vypálený z cihel, dům vybudovaný na úkor lesa ze dřeva. Tvrdí, že je to

Možná, že na počátku byl jen Jeníček zabývající se svým genitálem / mocí. Aby to bylo zastřeno, stvořil vypravěč Mařenku, aby naznačil: kvůli pohlavní polaritě, kvůli sexuálnímu napětí (resp. kvůli energii, kterou člověk disponuje) se tohle všechno stalo. To, že hlavním hrdinou pohádky je Jeníček je ostatně jasné: Mařenka je naprosto pasivní. To Jeníček sypal drobečky, to Jeníček, vylezl na strom a spatřil světélko, to Jeníček loupal perníček a komunikoval s čarodějnicí, to Jeníček vymyslel trik s lopatou.

Výklad pohádek

dům, který není výsledkem exploatace přírodních zdrojů. Jeníček tvrdí, že řešením, nadějí v bezútěšné lidské situaci je sice dům, ale z perníku! Z čehosi sladkého, měkkého, zázračného. Jeníček si zkonstruoval na základě svého traumatického vztahu s Bohem eschatologii svého příběhu – dějinnosti. Báječné řešení: zázračná chaloupka – Boží království! Jistě utopie, ale nikoli ledajaká. Utopie zkonstruovaná z vykoupené, vypečené a přesladké hmoty. Ano, i království boží z Apokalypsy sv. Jana (!) má být městem, civilizací, typem kultury, ale toto město bude prý zcela očištěno od brutality a hříchu exploatace. Nebude to Nebe, ale lidská kultura vykoupená ze hříchu, který ji ustavil. Touto svou vidinou se nám Jeníček (i ten svatý) mimochodem definitivně přiznává ke svému hříchu.

Gaia: Kdo mi to tu loupe perníček?

Jeníček, zřejmě odehrávající mocné psychodrama a opakující svůj původní hřích chtivosti, se také okamžitě vydá loupat perníček na střechu. On exploatuje i svou eschatologii! Naděje, záchrana, ideály? Na to je čas, nejdříve je třeba se pořádně nažrat. (Láska? Jistě, ale nejdříve je třeba jí napumpovat do světa ohněm a mečem. Volnost, rovnost, bratrství? Jistě, ale nejdříve je třeba procvičit gilotinu. Komunismus? Jistě, ale nejdříve je třeba doprodat embéčka. Lidská práva? Jistě, ale nejdříve je třeba ovládnout zdroje ropy...) Jeníček prostě zase blbne. Doslova provokuje, vynucuje si, aby se něco stalo. A stane. Ta krásná eschatologická chaloupka má totiž zvláštního obyvatele... Popravdě, Jeníček si možná myslí, že by v chaloupce měl žít nejspíše nějaký táta s mámou. Možná náhradní rodiče, lepší než ti podivní z počátku (světa). Nejspíše nějaký nekonečně milostivý Bůh-Otec. Když však Jeníček zneužívá ideál, ozve se kupodivu ženský hlas. Ozývá se druhá, zamlčovaná postava úvodního dramatu: Příroda, Matka, Planeta, Ekologie. Jeníček má ale jistou potřebu si s předpokládanou maminkou pohrávat (na konci si prozradíme i freudovskou odpověď na to, proč vlastně). Chytrolín volá do komína (symbol falické industriální kultury): to je jen větříček. Jenže kdosi vystoupí ze dveří chaloupky. A my jsme v naprosto klíčové situaci celé pohádky: na prahu se objevuje ČARODĚJNICE.

Postmoderní myšlenky ve výkrmně

Žádná náhradní maminka to od prvního pohledu není. Je to zlá babizna, to je okamžitě jasné. A uvězní Jeníčka s Mařenkou v chaloupce. Možná se v tomto vězení Jeníčkovi začaly honit hlavou různé myšlenky. Například ta, že celá chaloupka je od počátku pastí. Že celá naděje v dějinný happy-end byla nebezpečným omylem. Že od počátku si perníkovou představu konstruoval pro to, aby si konečně řekl o potrestání! (svatý Jeníček to přeci dobře věděl: před příchodem božího království musí proběhnout pořádná apokalypsa – kataklyzma a odhalení pravdy zároveň). Možná si Jeníček v tom vězení prožil svou postmodernu. Možná vzpomenul Junga, který vnímal přeceňování archetypu hrdiny zvláště v americké kultuře jako nevědomou prosbu o ztrestání Nebesy. Všelijaká vytěsnění a chyby zkrátka Jeníčka s Mařenkou přivedly do pořádné bryndy. V tomto momentě Jeníčkovi s Mařenkou dobře rozumíme, v tomto momentě se stále nacházíme i my jako civilizace. Už víme, že celá vidina happy-endu byl podvod či spíše náš nešikovný omyl. Už víme, že něco je špatně. Ale zatím jsme stále ještě vykrmováni. Zatím ještě rostou křivky Růstu, jak ten vykrmovací plán babizny nazývá Václav Bělohradský. Jak z něho ven? Pohádka leccos napoví. Ale předtím je třeba se zamyslet, kdo je to vlastně čarodějnice.

Žraní a oheň: cesta i trest

Baba Jaga jistě souvisí s ženstvím. Nejspíše je to jakási apokalyptická, temná tvář Přírody, Země. Ale není od věci si všimnout, že je to bytost, jejímž domovem je naše představa o dějinném ideálu. Je to jistá velepodstatná podoba Stínu, Ďábla. Co o ní víme? Chce člověka pohltit, sežrat. Ale to by mohla čarodějnice udělat ve velké zkratce jako vlk s Karkulkou – ham a je hotovo. Vypravěč nám však prozrazuje, že to čarodějnice chce udělat za dvou zvláštních podmínek: vykrmení a upečení. Vykrmení dobře rozumíme. To je konzum, nesmyslná spotřeba, přežrání se, jehož vyvrcholením je totální apatie. Jeníčka hnal do chaloupky hlad, žádostivost a teď mu Stín ukazuje, kam vede. Tím se otevírá tajemství upečení. Proč musí být Jeníček s Mařenkou sežehnuti ohněm? Jistě, je to ten původní oheň prométheovský. Jeníčka hnal do chaloupky on, proto mu chce čarodějnice ukázat, jaké to je být spalován ohněm, jak chutná žár tavby „těla“ v „ducha“, přírody v kulturu, jaké je to být pěkně globálně oteplen. Ano, čarodějnice je Země, temná tvář Přírody, ale to nás nesmí zmást při závěrečném řešení. Jeníček se nevy-

smekne tím, že zničí pro jistotu celou přírodu. Ale co tedy znamená Jeníčkovo řešení? Klíč je v čarodějnici, v tom, že v čarodějnici nalézáme mocné freudovské zhuštění.

Trojjedinost babizny

Je totiž zjevné, že čarodějnice není jen Příroda. Příroda je v ní přítomna její ženskostí. Proto v chaloupce nečíhal zlý černokněžník, ale musela to být baba. Čarodějnice je však zároveň Jeníčkův personální stín, který mu připomíná všechny jeho hříchy, tak jako vlk Karkulce. Jenže tahle čarodějnice má ještě jednu identitu. Je to vládkyně perníkového světa. Světa barev a dusící sladkosti. Je to síla v pozadí plánu růstu Růstu. Vládne produkcí. Všimněme si, že nenutí Jeníčka s Mařenkou jíst! Nenacpe jim do jícnu trychtýře. Oni jedí sami! Musí přeci něco jíst. Každý má hlad. Ale jak to, že tak tloustnou? Kdepak, to lidé sami se vykrmují. Lidé sami potřebují stále více konzumovat. Copak jim to totiž čarodějnice dává? Jen to jediné, co opravdu umí: perník, drogu, nikoli to, co člověk musí jíst, ale po čem touží. Čarodějnice je bytost, jejíž jméno ještě my sami neznáme. Je to Kapitál? Vojensko-ekonomicko-politický komplex? Globalizace? Tyhle pojmy použili velcí duchové v dějinách, když se pokoušeli čarodějnici z perníkové chaloupky pojmenovat. Ale možná důležitější než její jméno je vědět, jak na ni.

Švejkové, Špidlové a Jeníčkové

Drama vrcholí. Jeníčkovi přes napěchovaný pupek zbyla ještě trocha rozumu. Už nemá sílu s čarodějnicí bojovat. Ale už o ní a jejich úmyslech ví všechno. V této naprosto krizové situaci se rozhodne k velmi riskantní hře. Dělá hloupého. Je to tragická hloupost, v níž nechybí propast. Jeníček je velkou anticipací Švejka. I on předstírá, že se nevzpouzí. Švejk je však uvězněn v realitě probíhající apokalypsy. Jeníček je v abstraktnu pohádky. Má mnohem více šancí než Švejk, než my. Přesto ho pozorujme: „Já nevím, jak se na lopatě sedí, ukaž nám to," říká. Čarodějnice tolik o Jeníčka stojí, že je ochotná mu opravdu ukázat, jak se na lopatě sedí. My ještě přesně nevíme, jaká je historická podoba lopaty. Snad válka? (Vzpomeňme na Irák, naši špidlové si již švejkovský úhybný manévr vyzkoušeli: jsme ve válce i nejsme. Tři naši novináři Jeníčkové už díky tomu vyvázli...). Tak či tak, pohádka slibuje, že když zvládneme drama u pece, snad bychom se ještě někdy mohli shledat s Nebesy i Přírodou v míru. Zatím neznáme historické kontury eschatologického dramatu (byť jsou možná již na dohled). Nechejme tento konec otevřený. Zamlčme si vyvrcholení. Jako náhradu zaostřeme alespoň na závěr pohled na mikroúroveň pohádky. I ta nás hodně naučí.

Jedno oidipovské drama pro forma

Tak tedy z úcty před velkým učitelem: na mikroúrovni pohádky Jeníček stojí před pokrouceným obrazem ženství, přesněji stojí před stínem své matky. Nu ano, tím zlým, kastrací hrozícím a do lesa zavádějícím se jevil od počátku otec, ale jak to, že k tomu matka svolila? Nebo snad dokonce rozhodla? To Jeníček nechtěl vidět a proto potkává tuhle zlobu a zrůdnost v ženské podobě jako svůj osobní stín. Vzpomeňme na Junga, který doplnil velkého učitele, jenž tak přehnaně zdůraznil z ryze osobních důvodů postavu otce: hrdina musí svést v životě tři hlavní zápasy – jsou to tři zápasy se svou matkou. Jeníček se snaží po celou dobu pohádky matku nevědomě hájit, a tím přiznává, že ona je hlavním problémem. Čarodějnice – to je přeci „tchýně". Tchýně, která ničí Jeníčkovi s Mařenkou (která je teď jeho manželkou) život, ačkoli se tváří, že se o ně stará. Tahle tchýně je však stále vlastní matka. Vlastní prokletí. Proč se Jeníček vlastně nevzbouří proti tyranii sladké chaloupky? Protože je nepřiznaně na své matce závislý a přenáší tuto závislost na symbolickou postavu tchýně. Ta vyjevuje původní ambivalenci citů k matce: přes to, že její péče je svírající a dusivá, neumí se od matky Jeníček odpoutat. Nedrží žádnou protestní hladovku. A tak tuční. Řešení? Pec. Pec krematoria. Matčina smrt. To není cynismus, ta smrt je symbolická (anebo taky ne). Stín matky ukáže Jeníčkovi „jak se sedí na lopatě", jaká cesta je nesprávná. Když to Jeníček pochopí, má ještě šanci. Ve chvíli, kdy se od stínu matky osvobodí, nalézá najednou bez jakýchkoli problémů cestu domů. A tam – otec s matkou (nezemřela tedy, jen její stín strávila psychoanalýza). A náhle: vztah s reálným otcem a reálnou matkou je jako zázrakem pročištěn. Rodiče vítají své ztracené děti s radostí. Bloudění tedy evidentně nebylo způsobeno lesem ani zlým a svévolným plánem rodičů, ale jen Jeníčkovou terapeutickou potřebou.

Čtěme pohádky. Zvlášť, když už pece hoří.

Jan Stern

O čem se (ne) mluví

Shlédnutí a zažití známé divadelní hry inscenované světoznámým ansámblem moskevského divadla v režii slavného režiséra

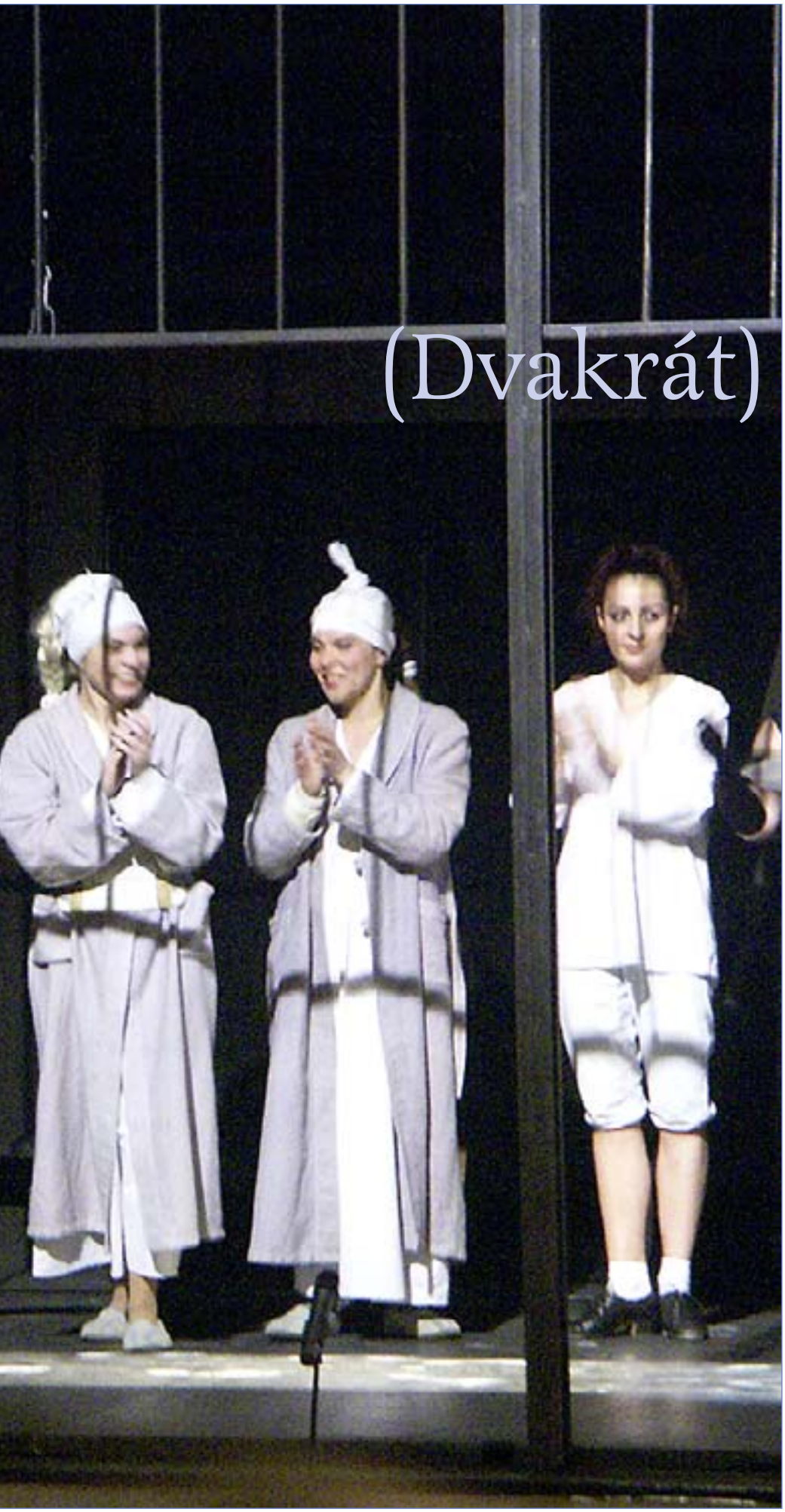

Režisér Jurij Ljubimov při děkovačce, foto Jakub Tayari

(Dvakrát)

1.

Uvedení inscenace v podání světoznámého divadelního souboru jsem očekávala s nadšenou zvědavostí a zároveň s nejistou obavou. Jaká bude? Legendární Taganka pod vedením Jurije Ljubimova, zakladatele této svého času nejsvobodymyslnější a politicky provokativní tribuny moskevského kulturního života, Taganka, kde působil originální herec, básník a zpěvák Vl. Vysockij, Taganka, odkud byl v roce 1984 Ljubimov za své politicky „nesprávné“ inscenace odsunut zbavením sovětského občanství...

Pod pevnou rukou tohoto režiséra, odkazujícího svými inscenačními a režisérskými postupy na tradici velkého režisérského divadla z počátku 20. století (divadlo jako jednolitý a harmonický celek podřízený jediné představě režiséra, jaké v Rusku v této době vytvářel např. Vsevolod Mejerchold), se snažilo předvést Weissovu hru s plným nasazením a nadšením. Ljubimov užil všech možných i nemožných prostředků a experimentů (atrakce, groteska, zpěv, step, klauniáda) a v duchu tagankovské tradice avantgardisticky věčně provokujícího a aktuální dění ve společnosti reflektujícího divadla se pokusil vyjádřit se k současnému dění ve společnosti. Avšak děj přenesený z blázince do cirkusu a ozvláštněný nápady a gesty, které se křečovitě a často okázale draly z jeviště však u mne nenašly patřičnou odezvu. V po všech stránkách nevýrazném představení, nesoucím všechny atributy současné unifikované „světovosti“ a módnosti, mi chyběla nejen ruská, ale popravdě jakákoli duše. Bylo tu všecko ostatní, ale srozumění chybělo.

Pavla Bošková

Foto Jakub Tayari

2.

V neděli 28. listopadu 2004 k nám, prý potřetí, zavítalo Moskevské Divadlo Na Tagance, tentokrát s inscenací Petra Weisse *Pronásledování a vražda Jeana Paula Marata představené hereckou skupinou Charentonského ústavu pod vedením pana De Sade* v režiji Jurije Ljubimova. Co mě vede k tomu, psát recenzi na představení, které už čtenář nebude moci (pravděpodobně) spatřit? Hllavně má morálka: Absolutně pravdivá odpověď je, že jsem za tu recenzi dostal lístek v ceně 850 Kč a že cítím jakousi morální povinost vůči dárcům. A proč byste to měli číst? Protože

Pořadatelé divadlo vychvalují do nebe (Na Tagance hrál mj. Vl. Vysockij) a režiséra Ljubimova (* 1917) taky. Staví ho vedle dejme tomu Petera Brooka atd. Autor tohoto textu měl možnost vidět stejnou hru před dávnou dobou v kině, a to v režii právě Petera Brooka.

Foto Jakub Tayari

se možná dozvíte, má-li vám být líto, že jste tu inscenaci neviděli, protože se možná dozvíte, že váš názor na představení není ojedinělý a taky se pokusím odhadnout, máteli se vydat na případné příští představení Divadla Na Tagance.

Pořadatelé divadlo vychvalují do nebe (Na Tagance hrál mj. Vl. Vysockij) a režiséra Ljubimova (* 1917) taky. Staví ho vedle dejme tomu Petera Brooka atd. Autor tohoto textu měl možnost vidět stejnou hru před dávnou dobou v kině, a to v režii právě Petera Brooka. Přiznává se, že to bylo dávno, a uznává, že film není divadlo, ale musí konstatovat, že ve srovnání s Peterem Brookem bylo představené představení nechytré jak noha. Peter Brook ve svém filmu využí-

...dělal kotrmelce, hrál si navzájem na housle a zpíval ze všech sil.

Foto Jakub Tayari

vá ve shodě s textem hry blázny pro celkové umocnění tragičnosti lidského jednání. Jeho film je jednoduše strhující. Ljubimov naopak využívá textu hry hlavně k útočení na politickou situaci (asi ruskou). Byly doby, kdy se autor také smál v sálech politickým vtipům a četl s herci odvážně mezi řádky. Dnes považuje takové laciné interpretace za ztrátu času (ovšem autor také nežije v Rusku). Režisér, asi ve snaze přiblížit umění lidu, chtěl hru, jež je dle mne určena spíše pro přemýšlivější publikum, povýšit na operu, ale výsledkem byl špatně obsazený muzikál. A že se soubor snažil: lezl po mřížích jak opice, dělal kotrmelce, hrál si navzájem na housle a zpíval ze všech sil.

Tolik k Peteru Brookovi a ke světovosti divadla. Nahlížím-li na představení optikou provinčnější, musím uznat, že by v našich divadlech podobný typ představení přeci jen působil dobře, jak kvůli ohromnému nasazení herců, tak proto, že Ljubimovovi nelze upřít snahu o netradiční zpracování tématu. Také je z inscenace cítit jasné režisérovo vedení i to, že mu do koncepce nikdo nemluvil, což není málo. A i když se mi inscenace nelíbila a nudila mě k smrti, viděl jsem za ní někoho, kdo hledá. A kdo hledá, může i najít.

Jakub Tayari

Poznámka: U německého autora Petera Weisse se v Čechách křestní jméno z nějakého důvodu počešťuje, u anglického režiséra nikoli. Možná, že za to může fakt, že Petr prchl na nějakou dobu do Československa před německým fašismem...

O čem se (ne) mluví

Tinariwen a něco navíc

Tak jsem zase utrpěl civilizační porážku (ale takovou tu, za kterou je třeba děkovat). 29. listopadu 2004 v rámci řady koncertů *Respect Plus 04* vystoupila v Paláci Akropolis saharská skupina *Tinariwen*, tvořená Tuaregy původem z Mali. Ještě než taneční parket pokryl dým z marjány, slyšel jsem výpravy za Bobem Marleyem, za bluesmany někam na jih Spojených států, slyšel jsem vlídně nasrané rapery. Ve všech píár článcích, které bohužel vycházely z jakési oficiální zprávy připravené pro tisk (tady stojí za zmínku, že by nebylo marné zpracovat, jak to ten který redaktor „přečetl“ neboli jak funguje ta tichá „dětská“ pošta; vše podstatné je na **www.triban-union.com**), se o jejich hudbě psalo, že je „rebelská“. No jestli to znamená, že není komerční v tom špatném smyslu, to pak teda určitě rebelská je. Dost o kapele ví svoje legendární *Zepelín* Robert Plant, který s jejími členy spolupracoval. Hypnotický minimalismus, jakési neumělé hledání tónů a do toho jasné riffy. Minimum nástrojů, kytary, jeden buben, zpěv a ječení. A tleskání; teprve na takovémhle koncertě pochopíte, že i tleskat je umění a že většina popových pitomců, kteří si dají ruce nad hlavu a mlátí s nimi, aby „donutili“ obecenstvo, aby se taky přidalo, vůbec netuší, jak „schopné“ nástroje mohou dvě dlaně být. V hudbě je i něco keltského, což samozřejmě platí pro většinu severoafrické a saharské hudby. S tím by se dalo pár dní v poušti přežít. *Tinariwen* vystupují v tradičním oblečení, většina z nich měla i přes obličej látku (jen výřez na oči), i když při přídavcích někteří tradice odkládali a vraceli se na pódium v „civilu“, přesto hlavní zpěvák a sólový kytarista vydržel až do konce. Ale to, co je pro nás horko (a v Akropoli bylo dost vedro), to je pro „Saharce“ možná pár stupňů nad nulou.

Na jejich druhém cd *Amassakoul* (11 skladeb, 2004) jsou z reklamních důvodů otištěny ukázky velebení od kritiků – *The Rolling Stone of the Sahara* nebo *The Ultimate Guitar Band*. Nejdřív mně to připadalo trochu přitažené za vlasy, ale při delším poslechu céda, které jsem za nekřesťanské peníze (530 Kč) koupil (je to jen důkaz toho, jak mě koncert nadchl), musím potvrdit, že tahle hudba má daleko blíže k euroatlantickým hudebním vzorcům než k africké hudbě. Jenže zase – z čeho se vyvinul r'n'r a z čeho blues? Zase je na začátku ta Afrika. Tuaregové byli a stále jsou nomádi a díky karavanám, které putovaly z arabského severu na černošský jih, „obsáhli" oba typy hudební tradice. Členové kapely (jejich věk je mezi 20–40 let) se účastnili permanentních povstání, setkali se snad v libyjském uprchlickém táboře, kde byli školeni Kadáffího lidmi. Ale to není nijak podstatné. V táboře poprvé slyšeli bigbít, Jima Hendrixe a Boba Marleye, a vyměnili samopaly za kytary (tohle je opravdová revoluce). Objevil je Justin Adams, Plantův spoluhráč. Teď mě napadá, že i ten veleslavný Ali Farka Tourke z Mali je taky „jen" pouštní bluesman, kterého cpát do přihrádky world music je trochu křeč.

Kromě hudby si člověk uvědomí, jak málo ví (a nikoho z nás to nezajímá) o současné Africe. Pořád jsme se znalostmi někde na konci národně osvobozeneckého boje, kdy byli vypuzeni kolonizátoři; pořád se bojíme říct, že je to pro mnoho afrických států ta největší tragédie. Prostor, na kterém se Tuarégové „pohybují", byl rozdělen mezi několik států (Niger, Mali, Čad, Maroko, Alžírsko, Libye, Sudán), nejsou to ani Arabové, ani černí Afričané (mimochodem teroristická občanská válka v Alžírsku v 90. letech byla i válkou proti původnímu, nearabskému obyvatelstvu, Berberům a Kabylům). A my tady víme pendrek o tom, jak se africké státy chovají k minoritám, co se děje na saharských pláních, kdo je s kým a proti komu, jak dlouho ta válka vlastně trvá. Ale nejsme spasitelé.

Abych vyčerpal téma, tak ještě zbytek informací. První cd se jmenuje *The Radio Tisdas Sessions* (10 skladeb, 2000). A složení těchto *Legendary poet guitarists and soul rebel from the southern Sahara desert*: Ibrahim Ag ALHABIB dit Abreybone – zpěvák, kytarista, skladatel a interpret, Alhousseini ABDOULAHI dit Abdalla – zpěv a kytara, Allassane TOUHAMI dit Abin-Abin, kytara, zpěv a perkuse, Eyadou Ag LECHE – zpěv a kytara, Elaga Ag HAMID – kytara a zpěv, Said Ag AYAD – perkuse.

Na poslední chvíli „dolepuji" dodatek (o něčem úplně jiném).

Kulturní magazín *UNI* oslavil patnáct let své existence vydáním zvláštního čísla (ve větším formátu) *15 let české necenzurované hudby*. Chlapci to berou z gruntu. Úvodní hodnotící článek napsal Alex Švamberk (a musím říci, že dobře, ostatně jako vždy). Za ním se řadí zajímavé konfrontace – rozhovor mezi Mikulášem Chadimou a Janem P. Muchowem, Josef Vlček + David Dorůžka + Vladimír Kouřil + Petr Korál si píšou po svém o tom svém, Jana Komárková hovoří s Ondřejem Bezrem, o hudbě v zahraničí píše Antonín Kocábek, o podstatných koncertech u nás Radek Diestler, o hudbě a internetu Adam Javůrek, o časopisech a hudbě v médiích Radek Diestler, o vývoji hudebních konzerv Tomáš Suchomel.

Zajímavá zpráva revizní a kontrolní komise o stavu naší hudby, od povolaných lidí. Pro někoho poučení, pro jiného srovnání. Jedinou skvrnou na tom všem je, že z textů jaksi vyplývá (dle citací), že největší řidič a řídící orgán české hudby a všeho kolem je Vladimír Kočandrle. Kdysi skupina **OK Band**, později firma Monitor (dnes ve stáji EMI). Kdo neví, ať se o něm poučí četbou, se kterou se musí vydat proti proudu (a budete hodně pádlovat). Vladimír Kočandrle... no to teda potěš naše trombóny!!!

Jakub Šofar

...a vyměnili samopaly za kytary (tohle je opravdová revoluce).

O čem se (ne) mluví

Jana Machalická z LN má zcela jasno v tom, že „hudebně to sice žádná sláva není, neboť Schönberg ze sebe to nejlepší vydal v Bídnících...

Proč věřit kritikům (poznámka o deníkových recenzích Miss Saigon)

Měl-li by se člověk na tom světě řídit jen recenzemi, dopadlo by to zajímavě. Ukázkový příklad toho, jak lze dát na platnost kritických soudů, nabídly 10. prosince 2004 recenze české premiéry muzikálu Miss Saigon, které vyšly v Lidových novinách a Mladé frontě Dnes:

Začalo to už hudbou. Zatímco Jana Kábrta z MfD oslovila („Skvělý hudební základ. Skoupý na velké rozhlasové šlágry, který však tvoří jednotný a velmi melodický celek, jenž přesně podporuje nálady děje. Umí vehnat slzy do očí při tklivém sólu i přemýšlivě vystupňovat napětí.“), Jana Machalická z LN má zcela jasno v tom, že „hudebně to sice žádná sláva není, neboť Schönberg ze sebe to nejlepší vydal v Bídnících a v Miss Saigon už žádné strhující melodie nepředkládá, při vší prokomponovanosti a operně-muzikálové formě se neoprostil od svodů nenáročné pop-music.“ Takže jak?

Velký prostor, leč na opačných stupíncích kritického žebříku, získal v obou recenzích Tomáš Savka. Zatímco Kábrt je k začátečníkovi shovívavý („...k roli se postavil čelem. Zpívá s nasazením, několikrát se dotýká vlastních možností, ale vojáka Chrise ustojí. Čert vem, že by se měl několikrát zamyslet nad hereckými prohřešky a tu a tam si odpustit světácké gesto po dobře odvedeném partu.“), Machalická muzikálového eléva rovnou odepisuje („Není to zrovna nejlepší tah, Savka nemá herecké zkušenosti, a bez nich se v náročném hudebně-dramatickém žánru utopí i jiní borci. Na jevišti působí jako milý, neohrabaný medvídek, který jakž takž zazpívá to, co zazpívat má, ale nic víc. Do charismatického interpreta má ještě hodně daleko“).

Jiří Korn sice prospěl v obou denících, ale zatímco u Jana Kábrta to bylo s vyznamenáním (*„Jeden z nejzkušenějších muzikálových herců svůj um skvěle prodává. Saigonského kuplíře Engineera ovládá spolehlivě hlasem vypočítavým i lítostivým. Ač je v jedné chvíli na scéně sám, dokáže rozehrát parádní divadlo.“*), u Machalické jen s odřenýma ušima (*„Jiří Korn, jenž se v muzikálech zasekl do groteskně pojatých zloduchů, hraje jako Engineer další variantu Thénardiéra z Bídníků. Tentokrát jde spíš o cynického počtáře, než o vysloveného padoucha*

a Kornovi také nejvíc vycházejí momenty, v nichž se pokouší o hlubší charakteristiku nejednoznačné postavy. Naštěstí je šoumenem a brilantním tanečníkem a tak jeho výkon má šťávu, i když vlastně nic nového nepředvádí.“).

Když už má jednou Jana Machalická překvapivě celkem pochopení, a to pro Terezu Mátlovou („*...je jako Ellen spolehlivá, ale nevýrazná.*“), je uvedená interpretka pro změnu neslavným překvapením pro Kábrta („*Jestliže příběh sympatizuje spíše s Kim, Mátlová svým výkonem vzdala boj o přízeň úplně. Vytvořila karikaturu, jež klopýtá dějem s nečitelnou operetní fistulí, vhodnou snad jen k hysterickému výstupu v závěru.*“)

Recenzenti se neshodnou ani na celkovém scénickém a režijním pojetí. Kritik Kábrt je veškerým děním poměrně zasažen, protože „*režisér Petr Novotný vytvořil po Bídnících či Ježíšovi další velkou show. Je na co se dívat ... před nápaditou scénou, která se z rýžového pole ve chvilce změní v Bílý dům, přistává i obrovská maketa vrtulníku - a naštěstí i co poslouchat*“. Na rozdíl od něho se kritička Machalická ani na chvíli neodpoutává od role přísné inspektorky a inscenátorům neodpustí ani drobné selhání techniky: „*Aranžmá scén z bordelu v Saigonu a z uličky lásky v Bangkoku nejsou moc povedená, dívky tu předvádějí erotické prostocviky a stylizovaně souloží v propletencích. Divadelní iluze je zkrátka hrozná potvora, se kterou se musí opatrně. Inscenátoři na to pozapomněli a tak i avizovaný cirkus s přistávající helikoptérou dopadl neslavně. Nad hledištěm se snášela hranatá maketa pilotovaná figurinou podobná těm z muzea madame Tussaud. Helikoptéra různě laborovala, ale nepřistála a diváci v její blízkosti se vyděšeně krčili a čekali, co na ně spadne.*“

Takže s jakou jistotou se může po přečtení obou recenzí na představení odebrat nebohý čtenář? Snad jen s tou, že představitelka hlavní ženské role, Lucia Šoralová, *je výtečná* (Kábrt) a *těžko hledat ideálnější představitelku* (Machalická). Ať žijí kritici!

Jan Hanzl

Výstřižková služba Jakuba Šofara

Úplně na začátku 90. let vycházela v deníku Seattle Times série článků s názvem Food Folks o různých lidech, kteří se pohybují ve „světě stravy“. Jeden text se jmenoval Two Czechoslowakians, rock music and crèpes a popisoval dva hudebníky z „local music scene“, kteří připravují a prodávají ve stánku s názvem Crèpes de Marie v Severní Americe zdomácnělou obdobu našich palačinek. Jedním z nich byl bývalý spoluhráč Iggy Popa, Blondie a člen skupiny Patti Smith Ivan Král, tedy lépe řečeno Ivan Kral, druhým byl poměrně čerstvý emigrant Zbyněk Pavlíček, lépe řečeno Zbynek Pavlicek.

Po všech zmíněných aktivitách se Král snažil vrátit na hudební scénu na konci 80. let s kapelou Eastern Bloc (stejnojmenné album z r. 1987), se svým společníkem, basistou Pavlíčkem, pak vytvořil skupinu Native (ještě s bubeníkem McKenziem Brownem), se kterou dělal šňůru po českých klubech, ale i v Německu (vzpomínkou je cd Native, které vyšlo v SRN v 1992, a pak v rozšířené verzi u nás v r. 1996). Když se Král vrátil do země svých rodičů, odkud emigroval díky jednomu hustému obočí kremelského vládce, zjistil, že je větší hvězdou, než vůbec tušil. Nastala Královánie a tento příjemný chlapík se stal vyhledávaným producentem (a přitom neděl nic jiného, než hrál ten nejjednodušší r’n’r). Ale to už je jiná historie (viz www.ivan-kral.cz/disco1.htm).

Mohla by taková Helenka Vondráčková prodávat třeba na Václaváku bramboráky? No, možná by ji to očistilo (v našich očích i v ní samé... teda, jestli je tam uvnitř vůbec co k čištění).

LITERATURISTICKÝ PRŮVODCE ŠTĚPÁNA KUČERY

Tomáš Martinec studoval v Brně žurnalistiku a filozofii, pracoval jako redaktor, teď je zaměstnaný v PR agentuře, v Praze pokračuje v postgraduálním studiu na Fakultě sociálních věd UK, leze po horách, v Rusku byl málem oženěn, v Anglii pečoval o staré lidi, nedávno se vrátil z Říma, psával poezii, kterou Miroslav Kovářík zařadil do Zeleného peří v Českém rozhlasu, napsal novelu z období rudolfinské Prahy, která zaujala zase Evu Kantůrkovou, v současnosti se věnuje povídkám, připravuje sbírku příběhů z rodného Machova a z ní pochází i příhoda o narozeninách myslivce Vítka.

Narozeniny myslivce Vítka

Každý den myslivec Čepelka z bytovky vytáhne z uhelny stříbrnou babetu a našlápne. Plátěnou tašku s krmením pro jezevčíka omotá kolem ruky a vrazí předním kolem babety do branky. Jede po silnici ve slaměném klobouku a v pantoflích kolem pomníku padlých ke kostelu. Poté dolů pod stráňku, kde uhne na luční pěšinu a přejede přes kamenný mosteček z roku 1941.

Jedním z Čepelkových přátel je i Vítek, myslivec a soused.

„Vašku, můžeme u tebe oslavit narozeniny?“ požádal Vítek začátkem léta. „Uděláme guláš ze zvěřiny.“

TOMÁŠ MARTÍNEC

„Samozřejmě. A kdy?“ zeptal se Čepelka.

„V srpnu 3. srpna, to je sobota a přijdou všichni.“ řekl Vítek

„Napij se,“ Čepelka vytáhl placku s alkoholem. „Musím se nejdřív zeptat ženy, kdy jedeme ke tchýni.“ Vzal mobil a přiložil ho k uchu, Vítek zatím vypil půl lahvičky.

„Co chceš!“ křiklo sluchátko.

„Na kdys domluvila cestu ke tchýni?“

„Proč tě to tak zajímá! To aby ses mohl zas někde opít!“

„Ptám se, kdy tam pojedem!?“

„O víkendu 3. srpna.“

„Nešlo by to posunout...?“

„Ne, nešlo, proč...?“ Čepelka vypnul telefon a naštvaně se otočil k Vítkovi.

„Budu se ženou pryč. Ale na chatě určitě nechám psa. Mohl bys na něho během víkendu dohlédnout. Mobil začal zvonit, Čepelka ho vypnul.

„To je jasný!“ mávl rukou Vítek.

Když se přiblížil víkend, myslivci vše nakoupili, připravili zvěřinový guláš, a ještě než Čepelka odjel, vyzvedl si Vítek klíče.

Na Vítkovy narozeniny se dostavili všichni myslivci v zeleném. Každý si přivedl svého cvičeného psa. Po okolních loukách pobíhali ohaři, vlčáci.

Nemejta se chtěl pochlubit se svým psem.

„Maxi!“

Pes přiběhl k pánovi.

„Sedni!“

„Hledej!

Pes vyběhl a hledal stopu zvěře.

„Max umí!“ zamumlal Scholz, „to se bude hodit na honech.“ Max zmizel za lesíkem. Myslivci se bavili a dojídali guláš a vtom se přiřítil Max, vrtící ocasem, se slepicí v tlamě. Za ním ze zatáčky běžela Ducháčová, a vztekle povykovala.

„Váš pes se zakousl do mých slepic, to zaplatíte!“ a Nemejta zaplatil.

Když se opilí myslivci za úplňku chystali domů, zůstali najednou celí zkoprnělí – před sebou nalezli mrtvolu psa.

„To je Čepelkův jezevčík!“ zvolal někdo z myslivců. Jak to Vítek uslyšel, vyskočil tři metry do výšky a zařval:

„Ty malej hnusnej červe!“ Vítek přiběhl k Maxovi, který držel jezevčíka za stehno. Chlapi, vyjančení, volali všemi směry na své psy.

„Klid chlapi,“ kontroloval situaci mladý myslivec.

„Seru na vás, slyšíte, seru na vás, na narozeniny taky a na všechny kretény, co blbě čuměj.“ Křičel, když viděl Scholze stát.

„Co tomu řekne Čepelka, já se z toho poseru!“

„Dáme ho někam!“

„Co kdybychom ho položili na cestu, budeme předstírat, že ho přejelo auto, nebo že to byla nešťastná náhoda.“ Řekl Čejchan.

Jak se domluvili, tak udělali.

Ještě počkali, až auto s mládeží jedoucí z diskotéky projede, a pak psa položili pěkně nohama ke struze a odběhli.

Pes ležel na cestě v Kopečkách mezi Machovem a Bělým.

„To vypadá jako můj pes“ ukazoval Čepelka manželce cestou domů. Úsměv mu ztuhl na tváři.

„To je můj pes!“

Odpoledne se u něho zastavil Vítek s klíčky. Čepelka ho přivítal a chtěl ho pozvat na sklenku slivovice, kterou si přivezl od tchýně.

„Jak se ti povedla oslava?“ zvídal Čepelka.

„No, byla to...“ začal rozpačitě Vítek.

„...promiň, že ti skáču do řeči, ale vrtá mně hlavou, jak se můj jezevčík dostal na cestu?“

Vítek celek zoufalý se chystal k přiznání.

Čepelka pokračoval. „Asi tomu nebudeš věřit, ale než jsem odjel se ženou, srazilo našeho jezevčíka auto a tak jsem ho zahrabal narychlo do kompostu u chaty. Dnes se vracím, a vidím svého psa podruhé na cestě.“ Vítek se začal smát, jakoby se právě zbláznil.

(12. 8. 2004 Machov)

Meditační

Vůně proleželých dek
A zaprášené obrazy na stěnách

V koutě jsou dlouhé nohy
Pavouka, co předčí všechny architekty

V proutěném koši odpočívají tři malá koťata
Jejich dech je pohlazením něhy

Bez zábran se malé krystalky
Rozvětvují po prasklém skle

Tolikrát je cítit klid, když se celý svět
vejde na naši starou půdu

Lucie Zabrňáková (tajemná dívka z

Představujeme Vám (jména české poezie a prózy Internetu)

Malá část

Dlouhá průhledná linie
Ostrý roh
Kde se setkává průhlednost s bělobou papíru
Dlouhá bílá linie
Zase roh
Další dlouhá linie
Dvakrát tolik všeho
Dává podstatu pro bílý svět
S černými obdélníky
V nichž se odehrávají příběhy
Dobytí domova a smrt
Letící pták a život
Dívčí tvář a sen

Sponka

Když napíšu „U“ vzhůru nohama
A nechám ho proměnit v ocel
Jejíž hroty projdou tím
Co dříve bývalo dřevo
Mohu spojit nedělitelným svazkem
Sdělení psaná v kolotoči světa

Zbavím se tak spěchu
A má duše vydechne
Což mi dodá sílu
Nenechat se vláčet
Nejistotou, strachem, děsivou hrůzou
Pak mohu dýchat klidně a hladit sníh

Ze vtipných e-mailů

(Anonymní autoři)

Každý podle svého psa

Z literárního archivu

ČÍSLO 4, 1. DUBNA 1907, ROČ. VII.

Není nic staršího než včerejší noviny. Tuhle otřepanou frázi se v našem literárním archivu pokoušíme trochu rozrušit. Třeba i ve stoletých novinách a časopisech najdeme něco živého. A nemusí to být zrovna anekdota, kde žurnalista A říká kolegovi: „Četl's dnešní můj článek?“ Kolega mu odpovídá: „Již třikrát jsem jej četl.“ – „A; to jest laskavé.“ – „Prosím – ale nerozuměl jsem mu ani jednou.“ Sáhli jsme tedy po Vydrových besedách. Vlastně to byl firemní časopis, jaký dnes mají velké korporace. Vydra – obchod poživatinami. Vydrova káva – chutná skvěle! Měsíčník Vydrovy továrny na svou dobu velmi úspěšně a hlavně genderově rovnoprávně redigovala Miloslava Sísová. A Vydra k tomu všemu ještě přidával měsíčník plný hádanek, povídek, říkadel, anekdot, právního, lékařského i chemického rádce, listárnu, dětský koutek a tabuli cti, kam vyvěšoval jména svých mecenášů a podporovatelů. Bylo to, jako by dnes třeba Albert, Billa nebo Tesco vydávaly časopis, kde by nepropagovaly ani tak své zboží, ale k příjemnému nákupu by vám ještě přidaly kvíz a povídku od Petra Šabacha či Magdaleny Wagnerové. Nepřidají. A tak vám my posíláme další z povídek z Vydrových besed.

Pasáček Vejda

Jar. Havlíček

Maličký, shrbený a celý nelítostným životem, plným ústrků a ran pokroucený, žil starý Vejda v –icích ve dvoře a trávil neveselé své živobytí s vepři na pastvě nebo v hospodě u skleničky. Sklenice piva bylo ještě to jediné, co dovedlo rozblýskati jeho maličká očka a co vzbudilo v něm touhu, neukrotitelnou touhu, k jejímuž splnění věnoval vše, co měl, ba činil se ještě ubožším než vlastně byl.

„Ejnu bať, ejnu bať," brumlal stále cucaje svou krátkou, ožvýkanou dýmčičku, hotov, přisvědčiti ke všemu na světě a odhodlán vlichotiti se do přízně prvního člověka, který by mu snad dal nalíti sklenici chmeloviny.

A byl při tom hodně přítulným a skromným – stahoval tvář zbrázděnou a rozrytou potem dlouhých let práce v takový skladkohořký úsměv, volající svou bídou do světa.

Jako starý bezzubý pes připadl lidem, nemohoucí již kousati, malomocný a nepotřebný, kterému nezbylo než dovolávati se soucitu těch, kteří jeho sil užili pro sebe a teď ho mohou každou chvíli odkopnouti. A nejen že užili jeho sil a schopností! I mravní jeho podstatu si uzpůsobili dle svého. Učinili ho slaboučkým, pokorným a tolik nesmělým ubožáčkem – a on zcela důsledně poznav, že v malomocném choulení se spočívá pro něho prospěch, – stáčí se vytrvale do koutečka, jen aby nestál lidem ani zakopnutí a kroutě a mžouraje očkama kňučí o skývku nebo o skleničku, jako to zvíře, vrtící olezlým ocasem u nohou každého, koho zpozoruje žvýkati.

Neměl se arci Vejda vždy tak zle.

Ve svém mládí – byl tehdá u koní – byl chlapík statečný. Rovný, silný, hladkých tváří a dýmku ještě hryzal zdravým, bílým chrupem. Ani jazyk se mu tehdá nepletl sem tam. Jeho jasný hlas přesně artikulovaný slýchati bylo od olšin u jezírka, kam chodíval se zpěvem koním pro vodu a hovořilo se, že nejedno děvče šlo se podívati po jeho zvucích na švarného pěvce.

Ale tomu jest již tuze dávno.

Ani snad se na to Vejda nepamatuje – a kdyby mu o tom dnes někdo povídal, usmíval by se sice dobrácky a brumlal by své věčné: „Bať, bať!" – ale ani by kale neposlouchal. Spíš by koukal z jeho městce vytáhnuti nějaký krejcar.

Jen na jednu příhodu ze svého života pamatoval dosud živě, (lépe řečeno, byla mu stále připomínána proti jeho vůli, k nemalé jeho bolesti) – a to příhodu, která zavinila, že ze švarného koňáka klesl poprvé o stupeň níže, k volům.

Bylo to zrovna několik neděl před svatbou.

Měl tehdá pan správce bujné dva valachy, hnědáky, koně samý oheň. A protože Vejda byl nejšikovnější, svěřil mu je. Dobrá. Vejda koně opatroval, čistil, staral se o ně jako o vlastní. Zrovna se do nich zamiloval.

Arci: přinesli mu štěstí – povídalo se, že pojede s panstvem, ještě tehdá meškalo na zámku – do Vídně, že stane panským kočím pod pensí a bůh ví, co ještě.

I oženiti se chtěl s jakousi napudrovanou a nafintěnou komornou, ne sice mladou, ale fešnou dosud a běloučkou jako sama milostivá. I penízky prý měla a vůbec všechno již bylo dobře zařízeno – jen tak za týden se mělo odjet a svatba se měla slavit ve Vídni. Z Vídně uniformu, liveraj plnou knoflíků zlatých čekal každou hodinu...

A tu se mu stal ten zpropadený malér.

Jde dávat koním obroku, vesele, bezstarostně, vida se již v duchu na vysokém kozlíku prohánětí se po hlučících ulicích neznámého dosud města – a za chvíli ho vynesli omdlelého zle pohmožděného, že až do města, do nemocnice ho museli odvézti.

Mrchy koně, bývalí jeho miláčkové, přimáčkli ho nějak tuze nemilosrdně. Div z něho duši nevymáčkli na dobro.

A tak bylo po všem. Po ženitbě, po lehkém místě, po pensi.

Všechno zmizelo Vejdovi jako pohádka o lehčím živobytí – nadarmo spřádaná a zjevivší se jeho duši vězící ještě v poníženosti z dob roboty – jako zářící sen skvělý, ale bohužel nesplněný.

Když se vrátil z nemocnice, bylo všechno pryč.

Pan hrabě i hraběnka odjeli – s nimi zmizela i běloučká komorná. Ba i ti koně, potvory, zatím zmizeli.

A ještě něco bylo pryč: Vejdovo zdraví, jeho síla, jeho veselá mysl a odvaha.

Teď byl podivně pokroucen, kulhal – a co ho (naivní dítě z lidu) nejvíce mrzelo, ba pálilo téměř – : k službě u koní byl neschopen.

Stal se volákem. A z hoře stal se i ochlastou.

Pijanem zůstal, ale volákem ne. Za nedlouho stal se sviňáčkem, pasákem vepřů.

A na pastvě, buď opojený líhem, nebo v malátném otupení a umdlenosti po vystřízlivění se dostavivší, díval se malýma očkama nehybně k obloze, bez vzpomínek a bez lítosti.

Jenom někdy, když hození kamenem po nezbedných vepřích nestačilo, vyskočil a hopkuje sem tam po pastvišti honil klacíkem čuňata a vypouštěl ze svraštělých úst zlá slova hněvu.

Připravil

Martin Groman

Strž prostředek (velký recenzní

Cumel dervišů

Krmelec

(rubrika ukradená z Tvaru. Tvar má Kulturní krmítko a my chceme taky krmit zvířata)

Milenci a kandidáti

V Reflexu č. 51/04 Tomáš Baldýnský napsal, že navážet se do Milenců a vrahů nemá smysl. Ač s ním ve většině případů nemohu souhlasit, proti této větě se nedá namítnout takřka nic. Tím spíš, že nad zprzněním vlastního výtvoru sám spisovatel slintal blahem. Omyly, které byly už v původním textu, zůstaly zachovány, spousta dalších přibyla (v míře nemalé). Herecké výkony překvapily snad od všech. Zlata Adamovská, která snad nikdy nic pořádně nezahrála, byla excelentní, Jiří Langmajer, který v posledních letech neklesl pod svůj normál, naprosto zklamal... Takže i přes některé herce – až do konce listopadu nebyl jasný favorit na Plyšového lva, teď už ho známe, protože tenhle opus Viktora Polesného těžko najde konkurenta.

(pv)

Kamsi jsem chvátal, vzal jsem to zkratkou přes Můstek a napadlo mne, že se svět nezboří, když si skočím zkontrolovat, jestli nemají v bazaru v Jindřišské něco zajímavého. Teď si většinu jdu hned k pokladně, kde chytře vystavují to, co je zrovna nakoupeno – na to často skočím. Tak jsem za 199 Kč koupil další ze série o Vladimíru Mertovi – Drobné lži (1986-1987). Třináct remastrovaných skladeb z období, kdy už si mnozí dovolovali víc než před pěti lety, včetně Merty. Mistr se dostal do období, kdy hudba byla čím dál složitější (k neprospěchu věci) a kdy se mu už nedařilo napsat jednoduchý, „chytlavý" song, pokud se to vůbec dalo někdy o Mertových písničkách tvrdit. Zcela podepisuji, co napsal do úvodu Dušan Valúch – Merta je zvláštní sebezničující génius české hudební scény třetí třetiny minulého století. Nejde tu jen o sebezničující alkohol, ale i o to, že tvrdohlavý básník dává v té době jakoby větší důraz na textovou složku (hraje tak dobře, a složitě, že obyčejný posluchač je zavalen finesami a vším tím, co dovede jednou rukou na kytaře vyvádět). Nejznámější skladba je zde nejspíš Praha magická, ale na Třešňákovu Madam Prahu tento patetický hymnus nemá. Mně se nejvíce líbí hned první skladba Žárovka samoty (Mláďátka v pelíšku nespálí holomráz. Volal jsem Ježíšku! – a přišel děda Mráz). Merta je pro mě pořád největší – ale bohužel je příliš zarámován koncem 70. let. Je to diamant v koruně, která je v pokladě, na který se můžu občas přijít podívat...

Zase jsem si rozšířil obzory – britská skupina Fischer-Z patří k představitelům New wave, první deska, Word Salad, je z r. 1979 a obsahuje největší hity: Pretty Paracatamol, Remember Russia, Wax Dolls a především The Worker. Podle zahraničních pramenů je nejlepší album Going Deaf for a Living (1980), někteří zase tvrdí, že právě na první je to podstatné (nutno zmínit, že americké vydání má jiný obal a možná i jinak poskládané skladby). Jeden z hudebníků (ten hlavní je zpěvák a kytarista John Watts) se jmenuje Steve Skolnik, tak to jsme rádi. Sound někde mezi art-rockovými Roxy Music a ranými Talking Heads, politicky zaměřené texty. Další bílé místo jsem zaplnil, ale kdyby se tak nestalo, límec bych si neurval. Až moc konceptuální... Za 180 na Národní.

Když už jsem byl na té Národní, tak jsem zakoupil za stejné peníze ep-cd (épíčko) Asian Dub Fountation. No – je to moje blbost, že jsem se pořádně nepodíval, že to ne-

má delší stopáž. Ale nelituji toho. K tomuhle se málokdy dostanu. Spolek vznikl v r. 1993 v Londýně, na jakémsi hudebním workshopu, kde se se děti asijských přistěhovalců „učily“ novým technologiím. Hlavním chlapíkem je Anirudha Das a jeho spolupracovník John Pandit (Pandit G), jejich studenti – raper Deedar Zaman. Zase to je stejné – obsáhlý mišmaš od punku po ambient tlačený skrz autentický folk. Výrazně protirasistická, elektronická skupina, která např. remixovala mého oblíbeného Nusrata Fateha. Nejlepší deska je asi Community Music (2000). Na tomhle nosiči jsou 4 kousky naživo. Nemám proti tomu vůbec nic, ale taky z toho nejančím. Přece jen stáří má svoje limity a pořád čuju za každým tónem Alláha nebo nějakého jiného nevyslovitelného. Jsem ve střehu, protože další stěhování národů bychom nepřežili... To je samozřejmě legranda. Nevadí mi to, jen do nás, jen do mě, ať je po mně!

Další kousek za 180 z Národní, další bílé místo – britská skupina Squeeze. Pro mně zcela neznámá skupina klasického poprocku (taky píšou, že začínala jako pub-rocková a že je novovlnná, ale ze zakoupeného cd jsem nic takového neslyšel). Vznikla v r. 1974, první deska je z r. 1978 (ale první nahrávky produkoval J. Cale, což je sice zajímavé, nic však neznamenající). V USA používala skupina název U.K. Squeeze. Páteří byla dvojice zpěváků a kytaristů Chris Difford a Glenn Tibrook; ty spolu také pokračovali dál, když se skupina na začátku 80. let rozpadla, aby se v r. 1985 dala zase dohromady – mohl by někdo už konečně napsat knížku o tom, z jakých důvodů se kapely znovu scházejí. Vzpomínky? Peníze? Nuda? Potřeba? Sláva? Cd A Round & A Bout (Live) je bohužel už příliš over, je to už víc machy a nastavované kaše, než aby si člověk s rozkoší vybaloval, co je v tom oříšku ukryto. A to přesto, že cd obsahuje koncertní verze prvních největších hitů: Pulling Mussels From A Shell, Up The Junction a Take Me, I'm Yours. Dle kritiků je tvorba kapely značně rozháraná – nejvýše je hodnoceno cd Argybargy (1980); i když na kritiky nemusíme věřit, vždycky takové sdělení o něčem svědčí. Nechci vynášet soudy – ale tohle cd mě moc nepřesvědčilo. Chybí v něm to „navíc“, ty „prdy“, nějaké to zvláštní koření, které z obecného dělá zvláštní...

Britská kapela Lindisfarne... Nebo taky: jak končí sláva. Kdysi to byli konkurenti Jethro Tull. Vznikli v r. 1968 v Newcastlu, obsadili hudební prostor mezi Grateful Dead a Fairport Convention, „hippie folk“ pro britskou dělnickou třídu. Název kapely je odvozen od ostrova, jinak zvaného Holy Island (kde je mj. středověký hrad – spal jsem u něj jednu noc v polovině 90. let). Album The News z r. 1979 (obsahuje 11 skladeb) je jen další z řady důkazů, že některé kapely si neuvědomují, že než zplanět je lepší strom pokácet. V nejlepším přestat, neboť pak většinou přichází to horší. Spoléhat na comeback je jako sázet na vítězství pravdy a lásky. Koupil jsem ve výprodeji výprodeje za 99 korun na Národní.

Jakub Šofar

Jsem ve střehu, protože další stěhování národů bychom nepřežili... To je samozřejmě legranda. Nevadí mi to, jen do nás, jen do mě, ať je po mně!

Strž (velký recenzní prostředek)

Muž a chlapec: Dada

Man and Boy: Dada se jmenuje „teprve“ třetí opera letos šedesátiletého anglického skladatele Michaela Nymana, který je širší veřejnosti znám především coby autor hudby k filmům britského kultovního režiséra Petera Greenwaye respektive autor hudby k filmu Jane Campionové Piano, za níž dostal Oscara. Přestože byl Nyman na Královské hudební akademii v Londýně slibným studentem kompozice, od roku 1964 se na dvanáct let autorsky odmlčel a věnoval se především muzikologii a hudební publicistice. Mimochodem to byl právě on, kdo v roce 1968 v hudební terminologii poprvé použil výraz „minimalismus“, což je hudební směr, jehož je Nyman v současnosti čelním představitelem. Autorem libreta k jeho zatím poslední opeře je šestašedesátiletý dramatik Michael Hastings, jenž zasadil její děj do poválečného Londýna. Londýňané Hastings i Nyman jako děti sbírali lístky na autobus, což se stalo vstupní zápletkou opery.

Chlapec Michael, v chlapecky věrohodném podání Karolíny Berkové, potkává v autobusu staršího muže, se kterým svede souboj o autobusový lístek, který leží na podlaze. Michael, který je sběratelem autobusových lístků, vyhrává. Oním starším mužem je německý emigrant, proslulý dadaistický výtvarník a básník, který chtěl lístek použít do své koláže, Kurt Schwitters, jenž skutečně strávil posledních osm let života v britském exilu. Postupně se dozvídáme více o jeho předválečném životě v Německu, o jeho odnoži umění dada zvané Merz, i o pobytu v anglických internačních táborech. S trochou nadhledu je tedy možno nahlížet na děj opery jako na pravděpodobný příběh. Z obou rivalů o autobusový lístek se postupně stanou přátelé a Kurt Schwitters se začne dvořit Michaelově matce, jenž za války ovdověla, když byl její muž zabit německou raketovou střelou V 2 (čti Fau cvaj). Bohužel Schwitters v sobě nezapře svérázného umělce a tak jeho námluvy nemají úspěch. Už jejich seznámení, když Schwitters přijde navštívit Michaela, je pro Michaelovu matku velmi rozpačité. Ona oznamuje Schwittersovi, že Michael je nemocný a Schwitters jí na oplátku předvádí Kýchací báseň. Později se zdá, že si budou rozumět, to když společně odsuzují válečné hrůzy a Schwitters se svěří, že také sám ztratil, kromě jiných příbuzných, svoji ženu. Později spolu dokonce tančí tango a Michaelova matka (hraje ji Jiřina Marková-Krystlíková) se o Schwittterse svůdně otírá. Jenže to by Schwitters nesměl být dadaista, aby to nepokazil. Při pozdější debatě o válce nechtěně dožene Michaelovu matku k pláči tím, že jí předvádí Píseň raketové střely, přičemž si neuvědomí, že ve vdově oživuje vzpomínky na tragickou smrt jejího manžela. Sama o sobě je Píseň raketové střely, stejně jako Kýchací báseň, vynikající fónickou a fyzickou básní, kterou by americkému tenoristovi Jamesi Clarkovi v roli Kurta Schwitterse, mohli závidět kdejací současní pseudobásníci, skrývající se za momentálně módní nálepkou slam poetry. Opera o dvou dějstvích končí poněkud beznadějně Schwittersovu rezignací a povzdechem „Co potřebuju, abych z tohohle kartáčku udělal něco méně odporného?“ na což rozpačitě reaguje Michael „Hmm...zubní pastu?“

Představení ve Stavovském divadle v koprodukci s Badisches Staatstheater z Karlsruhe, které je třetí částí Nymanovy trilogie Minimalismus v opeře, provedl Agon Orchestra pod taktovkou Petra Kofroně, jako vždy bezchybně. Režie se ujal Američan Robert Tannenbaum a scény a kostýmy navrhl Němec Peter Werner. Hudebně se Michael Nyman posouvá stále více do klasické polohy, byť ve velmi originální a moderní úpravě, což je asi stále pomyslným trnem v uchu určité části českého publika. Při první repríze bylo Stavovské divadlo poloprázdné a po prvním dějství část diváků odešla. Další repríza se bude konat až 2. února a po ní přijdou už jen čtyři reprízy. Man and Boy: Dada je sice po díle Muž, který si spletl svou ženu s kloboukem, už druhá Nymanova opera, která byla uvedena v Čechách, ovšem jak se zdá, české publikum k pochopení jeho hudby stále nedospělo, což je smutné. A Češi by se dada učit měli, protože, jak je psáno na propagačních plakátech opery, DADA zvítězí!!!

Viki Shock

Vojtěch Preissig – retrospektiva

Dobrých výstav nebývá za rok moc, a proto je škoda nějakou vynechat. Dvojnásob to platí o retrospektivě Vojtěcha Preissiga v Jízdárně Pražského hradu. A času už opravdu není nazbyt, protože výstava trvá jen do 30. ledna. Expozice souhrnně představuje Preissigovy obrazy, kresby, grafiky, knižní úpravy a fotografie. Hlavní část expozice je rozčleněna do pěti navazujících částí které dokumentují autorovi základní vývojové etapy.

Stejně jako jiní malíři přelomu 19. a 20. století, vycházel Preissig ze secese, což ukazuje první část výstavy. Krajiny, portréty, otisky tabákových listů a fotografie bust představují zvláštní směsici tradice a experimentu. Za zmínku stojí například grafiky Tajuplný ostrov

(1904) v několika barevných variantách nebo Modráček, který velmi konvenuje s dílem jiného secesního malíře Jana Preislera. Preissigovy grafiky se vyznačují velkými barevnými plochami a potlačením detailů ve prospěch celkového vyznění díla. Tento přístup pravděpodobně vychází z jeho zkušeností z tvorby plakátů a knih. Autorovu cestu od secese k moderně dokumentují kromě opuštěných a snových krajin i návrhy tapet. Možná, že to byla právě tato užitá tvorba, která mu později otevřela cestu k abstrakci. Právě úvahy o kompozici a celkovém vyznění jednoduchých znaků jsou dobře patrné na drobných skicách (například Variace ortogonálních forem, Skladba a členění).

Preissigovo americké období (mezi léty 1910 až 1931 pobýval v USA) mapuje oddíl nazvaný Art deco. Pedagogická činnost ho zřejmě zaměstnávala natolik, že se mu nedostávalo času na vlastní tvorbu. K vidění jsou tak kromě dalších návrhů tapet hlavně fotografie amerických měst (Boston). Změna prostředí asi způsobila, že i na grafikách byl motiv vesnice, jistě blízký českému prostředí, vystřídán motivem města. Jako závěr amerického období a přechod k abstrakci je, i když ne chronologicky, umístěn oddíl nazvaný Art fundamental. Tato novodobá rekonstrukce návrhu prostorového obrazu z roku 1922 vytváří zvláštní prostor podobný svatyni s vzájemně navazujícími obrazy ve stylu art deco a abstrakce. Za zvláštní pozornost stojí série malých koláží (1915) kombinující barevné ústřižky a provázky v průhledné fólii, které lze bez nadsázky označit za průkopnické.

Poslední oddíl nazvaný „Uměný materiálů“ je již čistě abstraktní. Barevné a osobitě abstraktní obrazy inspirující se v přírodě představují tvorbu z konce 30. let. Obrazy linií, ploch a světla jsou sice překrásné, ale opravdu revoluční jsou až grafické experimenty, které předběhly vývoj ve světovém umění o desítky let. Preissigovy poznatky musely být znovu objeveny v 50. letech v strukturální abstrakci například jiným excelentním grafikem a experimentátorem Vladimírem Boudníkem. Šlo o poměrně malé černobílé otisky matric s provázky a hadříky. Stejně neobvyklé bylo použití smirkového papíru, ať už jako součást grafik nebo přímo jako podklad. Do druhé kategorie spadají Hmatové obrazy nebo malby na smirkovém papíře.

Oddělený prostor boční galerie Jízdárny je věnován Preissigově typografické tvorbě (například výtvarná úprava Volných směrů, ilustrace Karafiátových Broučků). Na balkóně jsou pak vystaveny jeho propagandistické plakáty, které vytvářel v USA na podporu vzniku samostatného Československa.

Celkově jde o jednu z nejvýznamnějších výstav této sezóny, která je srovnatelná snad jen se současnou retrospektivou Karla Malicha v Městské knihovně. Vzhledem k tomu, že Preissigových děl není mnoho a příležitost vidět takovýto reprezentativní průřez jeho tvorbou se opakuje jednou za několik desítek let, lze návštěvu vřele doporučit. Je škoda, že u příležitosti Preissigovy retrospektivy vyšel pouze úzký výstavní katalog a ne autorova monografie, kterou by si už dávno zasloužil. Snad se brzy najde nějaký osvícený nakladatel.

Petr Jiška

Krmelec

**(rubrika ukradená z Tvaru.
Tvar má Kulturní krmítko
a my chceme taky krmit zvířata)**

Jedna konference nestačí...

29 .listopadu v divadle Archa pořádala nadace Film a sociologie s CEMESem (Centrem pro mediální studia) FSV UK mezinárodní konferenci Evropská integrace, média a národní identita (http://www.afis.cz/bubaci/index.php). V obou bondovských sekcích (Včerejšek nikdy neumírá a Jedna Evropa nestačí) vystoupili mediální odborníci naskrz Evropou. Pořadatelé pozvali skutečně relevantní hosty – Christinu Holz-Bacha z Německa, Johna Cornera z Liverpoolu, Zbigniewa Krzystiniaka (polského zpravodaje v Praze) nebo našeho Josefa Jařaba, Jiřího Peheho (jeho příspěvek najdete na http://www.pehe.cz/Clanky/2004/11-29-archa.htm) nebo Ladislava Cabadu. Přesto konference nevybudila v publiku patřičné reakce. Kromě útočné výměny sémiotika Otakara Šoltyse s brněnským doktorandem Václavem Štětkou se v zásadě přeli mezi sebou jen na scéně sedící panelista Václav Žák a v publiku trůnící Petr Uhl. Přou se tak už dlouho, veřejně, v tisku i doma, a přeli se zase. Diskuse o českém vnímání pojmů jako „rasový“, „nacionální“ apod. neobohatily ani oba diskutéry, ani jejich publikum. Když pak nakonec historik Václav Vrabec začal rozebírat, proč novináři stále volají jeho kolegovi Nálevkovi a ne jiným dějepiscům, bylo jasné, že evropské dimenze se diskuse ani tentokrát nedobere. A tak snadno zanikl příspěvek Prof. Farrella Corcorana z irské Dublin University, který na svých osobních zkušenostech plasticky ukázala, jak se může malá národní společnost ve velkém globalizovaném celku udržet a dokonce prosadit.

(mg)

Strž prostředek (velký recenzní)

S Pilousem v zádech

Jiří Pilous, ať už je to kdo je to, je šaman. A možná ani ne tak šaman jako spíš kouzelník. Víc než kouzelník a šaman je to ale vlastně jurodivý pábitel. A takhle bych mohl pokračovat ještě dlouho, recenzi bych řádně natáhl, mohl bych ji vydávat za složitě strukturovaný esej a vy byste si, pokud jste úplně tupí, říkali, jak té literatuře bezva rozumím, jaký jsem na ni machr, jistě dlouho a prima studovaný. Přitom já o tom vím velký kulový.

Tak toto entrée jsem si vybral jako ukázku, jak asi by recenzi na svou knihu Se srpem v zádech napsal Jiří Pilous. Nebo Jiří Pilstein? Nebo Jiří Puluh-Pilstein? To je fuk. Důležité je, že je to román o době normalizace pražskojarní společnosti a že je úplně nepodstatné, jaký děj se v něm odehrává, kudy se odvíjí a jak vlastně graduje či kam ústí. Tento román by děj ani mít nemusel, hlavní na něm totiž je autor. Už jeho úvodní medailonek naznačuje, že jde o osobnost se silným sklonem k ironii i sebeironii, ale také o figuru asi drobet nevyrovnanou a nestálou, zato náležitě sebestřednou: *„V minulosti byl jeřábníkem, burzovním spekulantem, restaurátorem obrazů, deratizátorem, ředitelem společnosti East Indian Mysterious Tea and Bubblegum Company by Pilstein & Goldstein, moderátorem nočního vysílání, pěstitelem vysokohorských čajů, asistentem osvětlovačky a správcem vozovny.“* Však také text jeho nového románu působí jako by jej psalo hned několik postav – historik, sociolog, ironik, cynik, egomaniak i erotoman, vše v jednom neúhledném paklíku.

Vezmeme je kus od kusu (nebo raději po dvojících).

Historik, sociolog: Pilousovo vystižení normalizace je skutečně pregnantní. Dovede trefně a stručně vylíčit nejen upocenost normalizátorů, ale i leckdy až školácky horlivou snaživost jejich oponentů: *„V těch létech si otec koupil krátkovlný rádio, aby moh líp chytat rušený stanice. Kdykoli jsem nakouk do obýváku, stál na jedný noze na převráceným kastrolu, v ruce držel přijímač a mířil anténou někam šikmo pod gauč. Na zádech měl ruksak se zapnutým magneťákem a přes rameno mu visel mikrofon, přes nějž nahrával chrčení, ze kterýho se jednou za půl hodiny vylouplo několik srozumitelných vět. Občas jsme měli štěstí – zachytili jsme například pointu žertovnýho radiofejetonu otcova oblíbenýho redaktora Klády Vlažnýho: „Sovětští astronomové by si na počest sjezdu strany měli dát závazek, že objeví zbrusu nového rudého trpaslíka.“ (…) Na ten krátkej okamžik se vždycky zazdálo, že se tu z toho pimprlovýho tyjátru musíme všichni rychle probrat, protože zdravej rozum přece existuje – ale večer u televizních novin se nám mozky hutnou haší zase zalepily.“* No, pravda konec ukázky je diskutabilní, ale jinak dobový marasmus historik Pilous pamatuje moc pěkně.

Ironik, cynik: Michal Viewegh si kdysi kdesi stěžoval, že s ním jeho matka nějakou dobu nemluvila, protože o ní v Báječných letech pod psa napsal, že na záchodě doma měli pomočené prkénko. S Pilousem patrně nepromluví celá rodina už nikdy. Zvlášť strýc Šestka: *„…už od raného dětství mě hecoval do holek, ačkoli já si ještě jezdil po koberci s angličákama. A dával mi k tomu důkladný instruktáže. V jedenácti letech mě nabádal: ‚Hele, ty bejku, na jednu věc si musíš dát velkýho bacha. Hlavně ať něco nechytíš. Ona totiž kunda…‘ – chvíli nemohl najít vhod-*

Krmelec

(rubrika ukradená z Tvaru. Tvar má Kulturní krmítko a my chceme taky krmit zvířata)

Dějiny v datech

Jestli hledáte přehledné informace o českých dějinách, přehledy našich panovníků, církevních hodnostářů, vlád od Rakouska po samostatnou republiku, časové osy celých českých dějin, nemusíte už hledat příručku Dějiny zemí Koruny české v datech po knihovnách. Nakladatelství Libri ji zpřístupnilo na http://www.libri.cz/databaze/dejiny/uvod.html. Fakt moc praktická pomůcka pro žáky škol, jejich rodiče i milovníky televizních vědomostních soutěží. Nejste si jistí? Pár kliknutí a máte vše po ruce. Jen trochu udiví, že na webu je zatím poslední českou vládou kabinet Miloše Zemana, kterému z Hradu stále ještě oponuje Václav Havel. Někdy holt není internet z nejrychejších.

(mg)

ný přirovnání – ‚...kunda, to je zvěřinec!!!' Pak se chvíli odmlčel a do nastalýho ticha z ničeho nic zařval: ‚Ale NEJVĚTŠÍ zvěřinec je ŘIŤ! Na tu ať mi nikdo nešahá Pozor na to. Řiť vede! Kam se na ni hrabe kunda! Na řiť nedám dopustit!' Byl totiž mimo jiné známým expertem na rektoskopie." Co omamnosti je v těch několika větách, jak tantricky, s jakou vervou a nadšením až prebubertálním Pilous opakuje svá zaklínadla – kunda, řiť. V celém textu takových pasáží najdete, že je ani hledat nemusíte. Prostě každý puberťák se potěší a nadchne! Hle, literatura! A to nejsem, jak kolegové rádi dosvědčí, žádný outlocita nebo puritán.

Pilousovi ale nestačí zesměšňovat, ironizovat, shazovat svět kolem, ukazovat jen sebe v nejlepším světle, se sebeironií skutečně přátelskou, on ještě musí čtenáře unavovat svými nápady, které fakt stojí za to. Tak třeba jména! Kdo z nás v pubertě nezačal psát povídku od toho, že by si vymyslel pár jmen – bude to western, tak to potřebuju Billa a Jima; románek, Alfréda a Matyldu; drama ze severu, Noru a Hjalmara a tak dál. Už Olga Scheinpflugová pokazila svůj Český román tím, že zbytečně a nenápaditě přejmenovávala jména figur psaných podle skutečných lidí – Hugo Haas byl herec Haasena, Ferdinand Peroutka Petr Routka a tak dál. Pilous jde ve svém díle ne-li ještě dál, tak na stejně překvapivou úroveň – Masaryk je sice Masaryk, ale Foglar je Fígler, Aeroflot Érostroj, skupina Olympik (jak vtipně) Paralympik a jejich píseň Dynamit je Yperit, The Rangers jsou The Rumplers a po změně jména na Plavce jsou z nich Družstevníci. Patrně ve stádiu pokročilé infantility pak Pilous jede dál unášen samopohonem – Supraphon je Suprahrom, ředitel státní galerie Kříďák a tak dál. Na první stránce to překvapí, na druhé baví, na dvacáté jsem hledal adresu autora a chtěl na něm páchat fyzické násilí.

Ještěže má autor v textu také vysvětlení této své hry na podivnou schovávanou: „*Kam až zajdu se změnou jmen? U běžnejch postav je to jasný. Musím je maskovat natolik, abych ochránil jejich soukromí. (...) Veřejně známý jména bych mnohem radši neměnil, ale taky musím, mám totiž dost mizernýho právníka.*" No a důvod té splašené kreativnosti je jasný a vše odpuštěno, milý autore. Občansko právní spory jsou svině. Ještěže tam, kde nechá Pilous původní název, hodí do závorky pro ukázku své nápaditosti a pro pobavení také zavržené varianty. A tak Nový zákon zůstane Novým zákonem, ale my – neskutečně duchovně bohatší – víme, že mohl klidně být také Zánovním příkonem, Božím výkonem či Novým záhulem. A celá třída se směje, až se za dredy popadá.

Egomaniak, erotoman: A vůbec nejhorší je setkání s Pilousem tam, kde pustí z uzdy svůj vnitřní hlas, kde vystupuje nad text a kde má snahu vypadat snad jako spisovatel, většinou pak ale končí jako egomaniak a erotoman zároveň. Ještě by ušly poznámky, kde bleskem odbočí, něco naznačí a zase se vrátí: „*...ve třídě chyběla židovka Mandelštamová. Dověděli jsme se, že je v Americe. Ke konci knihy dávejte bacha, možná k tomu přičiním malou pointu.*" To by se dalo ještě respektovat jako metoda, jak udržet třeba cestující čtenáře ve střehu. Jinde se tento nadtexový přístup pro první třídu obecné školy dostane ale do služeb autorovy sebeprezentace: „*Tenhle rok se ovšem stala z hor učiněná pikantérie. Na lyžování ani tak nezályželo (dobrá hříčka, Pilousi!)?*" Myslí to vážně? Asi ne. A co když chce, abych si mysleli, že to vážně nemyslí, ale vlastně mu takto veřejně podaná sebechvála dělá dobře? No tak, ať, však my se konce dobereme.

A stejný fígl do třetice, tentokrát s hvězdičkou, děti. Pilousovi nestačí, že čtenáře zahlcuje svými historkami z pubertální preeerotické etapy, ještě si přes nás domlouvá rande, no teda rande: „*Pro Janu to musel bejt ten nejotravnější večer v životě, ale může bejt ráda, že splnila důležitou roli: stala se nástrojem mýho zasvěcení. Iniciačním rituálem byly ploužáky. Ještě nikdy jsem se takhle ženy nedotýkal. (Ty vole – Jano, hele, až to budeš číst – nechceš si zašukat? Podle mě takový oblouky přes několik dekád moc dobře fungujou.)*" Eh?

Jistěže takto ostrý styl, jaký jsme na Jiřího Pilouse nasadili, je snadno odmrštitelný. Jenže stejně drsně se on dívá kolem sebe a každým slovem, každým literárním fíglem ukazuje, jak je oslněn jediným bodem jsoucna, tedy sebou samým. Všechno z toho, co jsme zde vytkli, je snadno přehlédnutelné, navíc by to mohlo být i vtipné, příjemně ironické, nadnesené a provokativní. Jen kdyby těch kudrlinek, fíglů, vtípků, odboček a žertíků, těch pokřivených úšklebků a předstíraně sebestředných a záměrně prvoplánově provokativních kejklů nebylo plných 237 stran. A to vše jen proto, aby po nějakém tom vývoji, Pilous došel od srpna 1968 k listopadu 1989. Kdo by to byl čekal?

Martin Groman

P. S. (Ty vole – Pilousi. Zasmál jsem se dost, ale chtěl jsem tě jen touhle recenzí trochu nadzvednout. Jinak dobrá práce, se nezdáš.)

Pilous, Jiří: Se srpem v zádech. Praha, Dokořán 2004.

Canny

Potom se ozvalo dunění. Koleje se chvěly. Betonové kvádry nástupiště jemně vibrovaly. Vlak. Přiřítil se mokrou tmou. Větve se rozletěly. Kapky deště vymrštěné prudkým nárazem zavířily v záři reflektoru. Obrovitá masa dieselové lokomotivy se přehnala několik centimetrů před mým obličejem. A pak už jen vagóny. Zapečetěné vojenské vagóny s bílými čísly.

Měl jsem za sebou tak dvě hodiny chůze nocí, když jsem dorazil na vesnické nádraží. Jemně pršelo a někde na východě nejspíš svítalo. Všechno se zdálo šedivé, rozmazané, zvláštně rozplizlé jako akvarelová malba. Na nástupišti složeném z popraskaných betonových desek stál dav, muži, ženy, starci i děti. Bez jediného slova, bez jediného pohybu. Neozvalo se ani zakašlání, zavrzání kůže či přešlápnutí z nohy na nohu, prostě ticho, ticho, jen slabý zvuk padajících kapek a mé kroky. Postavil jsem se vedle nějaké ženy a ztichl jsem také. Stáli jsme tam asi hodinu, možná hodinu a půl, v chladném ránu všem stoupala od úst pára, cítil jsem, jak mi uvnitř hrudi srdce zpomaluje a bije zvolna, v pravidelném rytmu, který jsem neznal.

Potom se ozvalo dunění. Koleje se chvěly. Betonové kvádry nástupiště jemně vibrovaly. Vlak. Přiří-

Old And In The Way

(ROSWELL TRAIN)

til se mokrou tmou. Větve se rozletěly. Kapky deště vymrštěné prudkým nárazem zavířily v záři reflektoru. Obrovitá masa dieselové lokomotivy se přehnala několik centimetrů před mým obličejem. A pak už jen vagóny. Zapečetěné vojenské vagóny s bílými čísly.

Někdy v tu chvíli se ozvala ta píseň. Zněla mi v hlavě, potichu, zvolna, jako ze starého gramofonu, bez zvuku, přesto zcela přehlušila rachocení vlaku a kolejí, viděl jsem už jen míhající se čísla, vagóny, a pak už ani ty ne, cítil jsem, jak mne vlak někam nese, pryč, daleko a když se mi zrak konečně vrátil, stál jsem na plošině jednoho z nákladních vagónů a kolem mě postavy, širocí, rudokrcí farmáři ve flanelových košilích. Snad jim patřila ta píseň, píseň, kterou jsem znával, kterou jsem snad tisíckrát slyšel, když ji zpíval můj otec a která pořád zněla, barvy byly jasné a vzduch už nestudil, teď příjemně ochlazoval a ti muži kolem se smáli a mluvili spolu jazykem, který jsem neznal a přitom mi ta slova zněla v mysli jako věrné odrazy slov mých, a někdo z nich rozkrojil chleba a ta příjemná vůně mi naplnila hrdlo a sládla mi na patře a stoupala do hlavy...

A pak jsem se zlomil. Realita mne zasáhla v předklonu, jak zvracím na své boty. Stál jsem po pás v ostružiní. Ruce rozdrásané do krve. Vlasy a košili mokré od vytrvalého deště. Po mé pravé ruce se zvedal železniční násep. Všude kolem vlhký les. A někde za mnou se rozplakala nějaká dívka .

Během poledne se nebe rozjasnilo a ranní chlad přešel do úmorného dusna. Jak se do mne opíralo slunce, pot mi stékal po tváři a štípal v očích, brýle jsem už dávno někde ztratil, vlastně ani nevím, jestli jsem si je v noci vzal. Čím víc jsme se blížili k městu, tím víc nás přibývalo. Zpočátku jsem ještě poznával některé tváře z nástupiště, postupně jsem je však ztratil mezi ostatními. Většina zůstala daleko za mnou, jsem mladý a chodím rychle. Byli však i lidé, kteří po kolejích téměř běželi a s očima vytřeštěnýma před sebe naráželi do těch, které míjeli. Jeden z nich mne málem srazil z náspu. Zachytil jsem se trsu žluté trávy a získal zpět rovnováhu. Nějaký starý muž, který šel asi sto metrů přede mnou však takové štěstí neměl. Skutálel se do koryta říčky hluboko pod náspem a zůstal ležet na ostrých kamenech. Nikdo si ho nevšímal.

Když se před námi objevilo město, byla už skoro tma. Dusno bylo pořád. Blížil se déšť. Volání sílilo. Na náměstí před šedivou vládní budovou jsem dorazil už za úplné tmy. Mnoho dalších lidí tam již bylo, možná kolem tisícovky. Opět bez hlesu, tichý dav. Všichni se dívali směrem k budově, z které občas někdo vyhlédl. Za prosklenými dveřmi nad schodištěm bylo vidět stráž. Zdálo se však, že volání neslyší, ačkoli byli přímo u zdroje, nezajímali nás. Kolem půlnoci nás již na náměstí stálo kolem dvou tisíc, ve tři hodiny ráno, když začalo pršet, už téměř pět. Vydechovali jsme páru, dech se zvolna synchronizoval, srdce zpomalilo a ten nový rytmus sjednotil všechny. Byli jsme zamrzlé rameno oceánu, které se rozbíjelo o schodiště před budovou, stoupala z nás pára, tiché, zdánlivě mrtvé moře, tisíce očí, které nevidí, tisíce uší, které neslyší, klidní, čekající, naslouchající neznělému volání, dýchající v jeden okamžik, strnulí, čekající, mlčící, čekající, čekající...

V bočních ulicích se ozval dusot nohou. Cvakání závěrů pušek. Chrchlání. Klení.

A potom se znovu ozvala ta píseň. Plná tepla, plná věcí, na které si vzpomínám z těch nejranějších let, světlo slunce přes čisté záclony, vzdálené kokrhání kohouta, tlumený zvuk motoru auta, cinkot nádobí v kuchyni, bosé nohy na dřevěné podlaze a šustění kukuřice v mírném větru, staré rádio, flanelová košile, mírný hlas, který něco vypráví, otcovi přátelé, kteří s ním mluví v kuchyni řečí, kterou znám, ale jejímž slovům nemusím a nepotřebuji rozumět, mluví potichu a do toho rádio hraje staré countryové písničky, které se slévají v šelestící zvuk mandolíny a bublavý zpěv banja, odněkud voní chléb a uzené maso, zvenku seno a matčiny růže pod oknem, do kterých se nesmí šlapat, ta píseň sílí a s ní sílí to volání, čekají na nás, volají nás k sobě za vším tím, co nám chybí, co potřebujeme, za vším, co nám mělo zůstat skryto za svařenými dveřmi vojenských kontejnerů v ranním vlaku, za prosklenými dveřmi v kterých stojí stráž, stráž, co neslyší, a nebo slyší a nechce nikomu jinému dovolit poslouchat tu píseň, tu píseň, co nás volá, volá, volá k sobě.

Moře se hnulo. Z bočních ulic a z prosklených dveří se ozvaly první výstřely

Praha, 30. 8. 2000

Mohuč očima dívky s velkýma očima

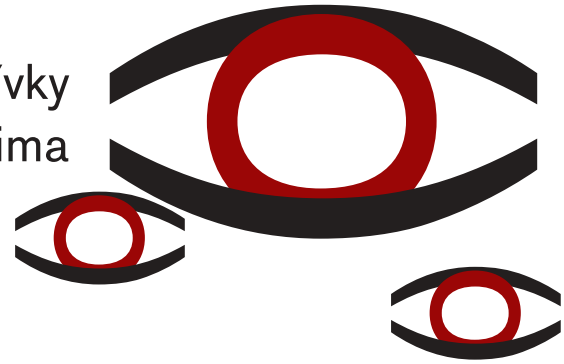

Díl 3. – Němčina ve spoustě variací

(Vždyť různorodost je tak krásná!)

Se Santou za oknem

Tak Vánoce se svojí kosmickou rychlostí přehnaly kolem nás a kromě mega-slev v obchoďácích, spadaného jehličí na zemi a plastových Santa Clausů za okny po nich nezůstalo skoro nic. A taková to byla událost, když v Mainzu začaly vánoční trhy! Během pár nocí vyrostly všude možně a snad na každém volném prostranství dřevěné boudičky ověšené chvojím, jmelím a blikajícími svíčkami a člověku až zůstával rozum stát, co všechno je možné prodávat. Vánoční koledy vzaly člověka útokem ze všech stran a jejich táhlé melodie se chtě nechtě usazovaly hluboko v mozku, odkud nešly ven ani při pěvecké seanci večer ve sprše.

A teď je po všem. Aby ale nedošlo k mýlce: prosinec nebyl pouze ve znamení všudypřítomných upoutávek na Výhodný nákup těch nejbáječnějších vánočních dárků! Studentský život statečně pulsoval bez přestávky a bylo mu upřímně jedno, jestli se plot kolem univerzitního kampusu otřásá hudbou z Halloween's Party nebo Weihnachtsparty (Vánoční párty).

Smím prosit? aneb Na parket jen ty, kdo chceš tančit

Snad žádný zahraniční student tu nedá na párty dopustit. Ale přeci jen... „Tancovat! Když jdu na párty, tak chci tancovat! To je strašné – tady když někam přijdete, tak je parket prázdný a kolem dokola se sedí a pije pivo...!" rozhazuje rukama Polka Evelyn, „Stejně si nemůžou povídat – přes ten randál se ani neuslyší ... V Polsku se tancuje víc! A to mi tu chybí..."

Vida, to by člověk neřekl, jak jsou na tom u našich severovýchodních sousedů... A to jsme si relativně blízko; jazykově dokonce víc, než by nás vůbec napadlo. Jak se vyjádřila jedna Angličanka, „Znám tady hodně lidí z Čech. Vás je tu asi nejvíc, co?" Ehm, chybička se vloudila – kromě sebe ráno v zrcadle jsem tu potkala jenom jednu Češku; ve skrytu duše tedy doufám, že Angličanka polskou delegaci, která skutečně v počtu účastníků jednoznačně vede, nesoudila podle podobně znějící české resp. polské němčiny.

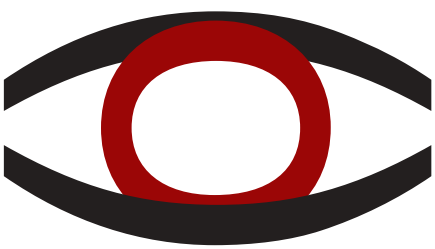

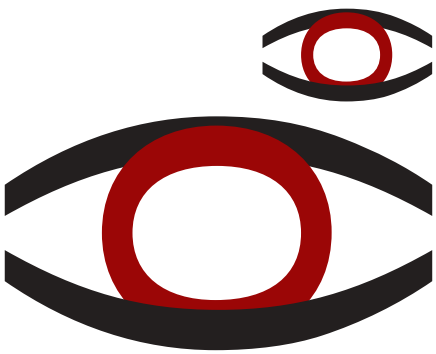

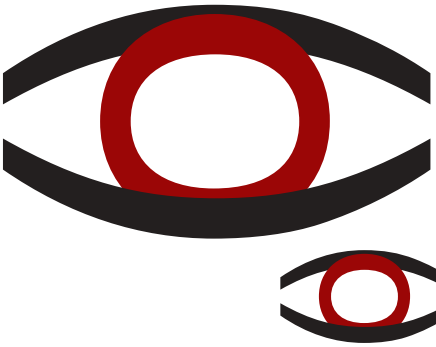

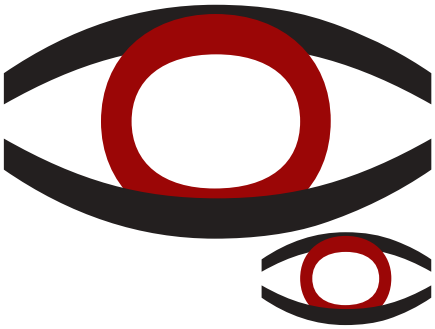

Uši na stopkách a nervy jako provazy

Temperament v krvi, temperament v řeči

Jedna z celkem zábavných činností, jak si studenti (a to nejenom „erasmáci“) krátí volný čas, je hádání, odkud pochází jejich soused na koleji nebo v jazykovém kursu. Pokud totiž jeho pleť či tvar očí nevykazuje výrazné odchylky od normálu – (nazelenalý odstín ve tváři po bujaré noci se nepočítá), přichází na řadu analýza sekundárních vlastností, a sice jazykových: tempo a melodie řeči, umístění akcentu a přízvuku.

Takže když váš komunikační partner drobátko – drobátko víc – šišlá, vám se zdá, že měkkost jeho výslovnosti nápadně připomíná polštáře vycpané prachovým peřím a navíc v toku slov nepoznáte, jestli už přišla tečka na konci věty nebo to byla ta na konci celého odstavce, pak vězte, že máte tu čest s Francouzem. Při setkání s ním máte na výběr dvě možné reakce: buď se usmíváte a na všechno kýváte – což má jisté nevýhody, hlavně když odkývete něco, co vůbec nechcete, nebo se usmíváte a tváříte jako blbec – načež „Frantík“ buď svůj monolog zopakuje, nebo to vzdá.

Obyvatelé pomerančového poloostrova (Španělska) se také vyznačují netradičním tempem řeči, nápadně podobným tomu francouzskému, ale s několika malými rozdíly: zatímco francouzskou němčinu byste klidně mohli znázornit jako lineární přímku, na které nenajdete sebemenší vzruchy, španělská němčina by spíše připomínala záznam EKG. Částem mezi „elektromagnetickými impulsy“ nemáte šanci rozumět, protože svou rychlostí aspirují na trhnutí rekordu ve sprintu, a pak když nastane „vzruch“, tedy jakási mezera ve větě, přemýšlíte, vaše neutrony v mozku makají jako blázni a až na konci celé výpovědi si uvědomíte, že tento předěl neměl s významovou pauzou vůbec co dělat, takže vám dojde, že smysl celé věty vám naprosto ušel.

Také Itálie nabízí své speciality, konkrétně naprostou ignoranci hlásky „h“; ta pro Italy prostě neexistuje – takže člověk musí trochu přemýšlet, co vlastně Italka Marta hledá, když se ptá na „otel“ nebo když vypráví, co ji „ojte“ (místo „hojte“ – výslovnost „heute“ = dnes) čeká.. A vůbec:

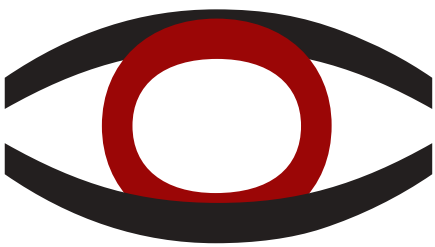

Italy poznáte snadno: jejich typické závěrečné *„é-é-é-é“* je prostě nepřehlédnutelné, resp. nepřeslechnutelné, a vy tak vedle nich máte pocit, jako byste slyšeli Romeovo táhlé: „Áá .. cáááraaaa miiáááá...!“.

Výsledek je celkem jasný: obyčejný rozhovor s „erasmákem“ vyžaduje nejenom 100% soustředěnost a toleranci, ale často také bohatou fantazii, abyste si polovinu vyprávění domysleli sami. A pokud to tomu druhému, který vám chce za každou cenu říct všechno, co má v úmyslu nám sdělit, trvá tak dlouho, že byste mezitím společně sklidili letošní brambory, stačí si uvědomit, že pokud se do stejné situace dostaneme my, vypadá to obvykle naprosto stejně.

Kateřina Komorádová

Kateřina Komorádová: Verše z Mainzu

Se sněhem lásky ve vlasech

svět se oblík do svatebního a
ted čeká na puget zimních hvězd co
vytryskly markýze Noci z jejích ebenových očí –
jejich žár vyrývá mi na čelo
šestou jizvu
Jistoty
že Tvá dlan je ta pravá; hřeje
mě na tváři a na rtech umírají krystalky
ledu, co sypou se z nebe

němými svědky našich doteků
budiž vějířky řas
slepené láskou, horkými polibky a sněhem
co stéká nám po vlasech

s Tvou rukou co objímá mě
na bocích a
s odrazem Tvé tváře
na hladině snů chtěla
bych kráčet dál

vždyť cesta je cíl...

Bez tebe tu usínám

Noc pomalu svlékla dlouhý šál a
poslední list z topolu pod oknem
se svezl k zemi; tak
tiše a neslyšně, jako by nechtěl
narušit posvátné ticho, kterého
je tu najednou tak strašně moc!

Ozvěnou mi zníš mezi čtyřmi
stěnami, němými svědky našich doteků,
slov a něhy.
Z prázdné postele sálá chlad a jeho
břit za mi zarývá hluboko do kůže, odkud
padá Tvoje vůně;

těžce dosedá na podlahu a vpíjí
se do slaných stop, které tu po Tobě zůstaly.

Zachumlaná do touhy po
Tvém dechu
srkám horký čaj a počítám dny bez Tebe –
sama se probouzím, sama tu usínám...

A přece šťastná

Sehnsucht

Kapky lásky tryskaly kolem,
stačilo jenom otočit kohoutky;
stékaly jim po tělech a s
výškotem pološílených prostitutek se
odrážely od holých stěn, jediných
to svědků noční seance.

Na kůži po nich zbyly drobné
cestičky podobné kobřímu
tanci
na rozloučenou – samy se vplétaly
do vlasů a do očí plivaly jed
nevyřčených slov.

Cítí jeho ruce na bocích, teplo
lidského doteku rozlévá
se jí po nadrech;
hroty bradavek tyčících se do
prázdna
čekají na povel
k útoku
na mušelín jeho kůže a
její klín budiž mu odpovědí...

Do dlaní stéká jí bolest...

...a oči slepnou nahotou noční oblohy na
který hledá souhvězdí Smrti;
nic víc než zapomenout...!

vyrvat si z kůže noci štěstí típnout
v sobě poslední cigaretu
touhy a ukrást rosu co se
ráno kutálí po listech –

mrtvý ticho vyplnuje tmu kolem jen hvězdy se
vysmívaj
jizvám který se otvíraj a ze
kterejch se sypou hříchy nevinnejch
co věřili – – –
v sebe v lásku ve štěstí

o stěny uvnitř tříští se
ozvěna lonskejch Vánoc a
v dlaních zůstává prázdno;
korálky čistoty vplétá si
do vlasů

a věří

Podzimní

V moři plném krvavého listí stál tak
sám –
nahý, nesmělý, jen se zbytky rudého
mušelínu ve zlaté koruně.
Podzim rozehrál svou sonátu a ze strun
slunečních paprsků klouzaly akordy
světla do Tvých vlasů;

voněly suchým listím, touhou a
teplem Tvého těla.

Do moře plného krvavého listí padaly
deštové kapky –
na rozvířené hladině mizely letokruhy
prázdné touhy a místo nich se
odrážela
Tvoje tvář...

Dámou v černém

Zima rvala nám nehty z prstů.
Z prázdnýho prostoru kolem pršely
vzpomínky, ale
k zemi padaly jen skleněný korálky –
chytalas je do dlaní a přitom
si lízala krev ze rtů, na kterých zůstávaly
drobný jizvičky.

Chybí mi světlo, který jsi ze sebe
svlíkala – skláněla ses nade mnou a
z očí vysypaly se ti
vyhaslý hvězdy včerejší noci;
chybí mi teplo, co sálalo ti
z náruče.

A taky mi chybí kovovej kroužek, co
ti sklouznul z prstu a dopadl
mi k nohám.

Tiše, ani
necinknul.

Ranní

otvírám oči a z rukávu od
pyžama sypu
spálená křídla nočních můr,
co troufale vplétaly se mi
do vlasů, které
stále voní
Tebou

ze vzpomínek plácám
jim hrobeček a do březových
kůr
vyrývám znamení, co
poslals mi v láhvi –
zase snídám Samotu a zapíjím ji
Touhou
balenou do posvátných súr
za noci, jež
byla mi dnem

Kolocovy cestapády

Starý zákon

Strašně moc jsem potřeboval příklad, ve který bych věřil (dnes bych řekl: Boha), a tak jsem věřil Athosovi, d'Artagnanovi, panu de Tréville, Vinnetouovi, Old Shatterhandovi a svému andělovi, kterého jsem pojmenoval bůhvíproč Kluge, a v něhož jsem dosud věřit nepřestal.

Vyrůstal jsem s klíčem na krku. Odpoledne jsem chodil po škole domů a četl si. „Poď s náma ven", říkali někteří kamarádi. Párkrát jsem s nimi šel. Pamatuju se, že jsem na zkoušku odvahy šlohnul svazeček samolepek a jeden sběratelský balíček poštovních známek, jaké se tenkrát prodávaly v trafikách.

Spolužák se bavil jiným způsobem. Skupoval použité napínáčky a v nepřehledné zatáčce je sypal pod kola projíždějících aut. U jiného kamaráda jsem poprvé viděl ilegálně pašovanou videokazetu „Ramba". Zatímco moji zručnější spolužáci si ze dřeva a z konstrukcí od kočárků začali vyrábět repliky zbraní, které ve filmu viděli, já jsem zůstal v konzervativní skupině, která si nejraději hrála na Vinnetoua, Fantomase, Tři mušketýry a dukelské boje Rusů s Němci. Němci versus „hodní lidé z ostatních národů", to byl vůbec jeden z charakteristických motivů našeho dětství. Zatímco o Němcích mi všichni vyprávěli od chvíle, kdy jsem rozum bral (sám jsem viděl prvního živého asi až v sedmi letech), slovo „nacista" jsem oficiálně poprvé slyšel až v osmé třídě. Pamatuju se, že když táta doma vyprávěl o rozepřích se svou šéfovou, bylo mi divné, jak to, že se ti dva nemají rádi. Jsou přece oba Češi. Měl jsem rád Rusy (měli za naší vesnicí vojenskou posádku a vyměňovali si s námi vojenské odznaky za námi přinesené švestky), protože jsem o nich slyšel mluvit vždycky dobře a líbil se mi jejich jazyk. V šesti letech jsem si svázal knížečku, do které jsem si začal psát ruský slovníček. Nechápal jsem, proč se na příslušníky sovětské armády moji rodiče mračí, i když o nich přede mnou mluví dobře. O roce 1968 mi až do roku 1988, kdy mi bylo jedenáct, nikdo nic neřekl; myslel jsem si, že sovětští vojáci jsou u nás už od roku 1945. Ačkoli mi všichni říkali, že se nekrade, věděl jsem, že soused krade ze skladu, kde pracuje, stokilové pytle brambor, a matka, když jí na ulici ukradli kolo, prohlásila: „Dobře jim tak, já si jinde ukradnu jiné". Přesto mě věci, které jsem sám ukradl, pálily, balíček známek jsem vrátil a samolepky věnoval kamarádovi. Když jsem ve školní šatně na-

šel prstýnek, na němž jsem podle puncu poznal, že je zlatý, chvíli jsem si přestavoval, že jsem pirátský kapitán Brown, a pak jsem ho odevzdal ve sborovně. Věděl jsem, že co není ničí, je státu a kousek státního majetku patří i mně. Proto mi nikdy nebylo divné, že chodíme na pole paběrkovat brambory kdy se nám zachce a utrhnout si ke svačině klas kukuřice, cibuli nebo si natrhat švestky ze stromu u cesty mě naplňovalo nezměrným blahem. Nikdy jsem se toho už nezbavil.

Strašně moc jsem potřeboval příklad, ve který bych věřil (dnes bych řekl: Boha), a tak jsem věřil Athosovi, d'Artagnanovi, panu de Tréville, Vinnetouovi, Old Shatterhandovi a svému andělovi, kterého jsem pojmenoval bůhvíproč Kluge, a v něhož jsem dosud věřit nepřestal. O Bohu jsem nic nevěděl, kostel jsem znal jen z venku a moc se mi líbilo, že co pamatuju, jsou na něm ve čtvrt na dvanáct zastavené hodiny a na jejich velké ručičce mají hnízdo čápi. Vánoce i Velikonoce pro mě znamenaly silný zážitek dlouhého sezení ve školní družině a silné vůně bílého lepidla Herkules, z něhož se dělaly řetězy a sváteční ozdoby. Stejně milé byly přípravy na 25. února, 8. března, Čarodějnice, 1., 5. a 9. května, Mezinárodní den dětí a 7. listopad. Na prvního máje byly ulice vždycky krásně barevné a na tribuně mluvil hrdina od Dukly soudruh Ščurok. O tom, že někdo může mít soukromé pole nebo krám, jsem poprvé slyšel až hluboko na druhém stupni základní školy. Pozůstatky toho, že kdysi byly soukromé obchody, byly oprýskané nápisy se jmény majitelů a jejich živnosti na některých domech. Některé nápisy byly ještě německé. Chodil jsem se potají dívat na dům jedné paní, která měla místo okna svého domu do ulice někdejší výklad. V tom výkladu stál sádrový trpaslík. Dřív to bývala cukrárna a její majitelka se jmenovala paní Palachová.

Dřív, než se táta rozhodl promluvit se mnou „vážně", přečetl jsem všechny samizdaty, které měl doma. Postupně padla moje důvěra k Sovětskému svazu, ke všem svátkům kromě Vánoc, a při bližším pozorování lidí jsem zjistil, že pan de Tréville ani Old Shatterhand zřejmě nikdy neexistovali. Ve čtrnácti letech jsem se přestal mýt, pak jsem zas vůbec nevylézal z vany a v jedenadvaceti jsem rozbil hubu předsedovi bytového družstva. Dodneška se mi většinou zdá, že jsem prázdný jako meloun, který vyhnil zevnitř.

Nový zákon

Když jsem nepařil hry, chodil jsem se svazkem klíčů ven zachlastat. Prachy jsme měli, ale občas jsme jenom pro vzrušení něco šlohli. Ačkoliv jsme ve škole neustále slyšeli kecy vo národnostní snášenlivosti (který byly v podstatě zbytečný, páč jsme jenom v partě měli dva čínský a tři ukrajinský kluky), neustále do nás vtloukali nebezpečí radikálního islamismu. Máloco nás mohlo překvapit. I když je otázka, co by nás vůbec mohlo překvapit ve světě, kde dvakát za tejden docházelo k sebevražednejm útokům.

Uklidnit se dalo jenom v posilovně, při bojovejch hrách, při sexu nebo při paření, chlast tomu nesahal ani po kotníky a drogy se už léta krutě trestaly, navíc ty, co je zkusili, říkali, že s pořádnou pařbou se to nedá srovnat. Měli sme docela velkou potřebu kulturního vyžití: skoro všichni sme byli sprejeři (ale ne ty smažky, co všude čáraj svý příjmení, měli jsme KLASICKÝ vzory) a měli jsme stylizovaný divadlo, založený na kulturistickejch variacích bojovejch her. Skoro všichni jsme byli dvojjazyčný, protože na úřadě se stejně jinak než anglicky nedomluvíš a skoro všichni na energeticky vobohacenejch jídlech (maso a vařený sračky už z nás nikdo neznal). Nikdo z nás nečet noviny ani nekoukal na zprávy, protože jsme si všichni našli pár dobrejch nezávislejch serverů, kde se nelhalo, a z nich nám došlo, že Arabáči jsou po pár velkejch útocích vyřízený, Američani už sou daun a Číňani s Rusama si rozdělili svět tak, že Číňani maj na starosti vobchod a Rusové sou důstojníci armády. Dělat intifádu jako severní Irové a Palestinci nám přišlo jako dost ubohej způsob, ale nabourávání vnitřních organizačních sítí taky nebylo vo ničem. Fakt čirou náhodou sme se seznámili s týpkama ze sítě z ekologickejch farem. S tím jejich plevelem sme pracovali spíš sporadicky, ale byli sme jim platný jako vochranka, dyž dělali nějakou bojkotovou akci proti Kontinentálnímu koncernu. Ukázali nám taky, jak meditujou, což nám ze začátku moc nešlo – až když nás naučili poslouchat jejich hudbu. Dostali jsme se do absolutně neznámejch stavů, ve kterejch sme se cejtili tak nějak příjemně slabí. Pozdějc sem pochopil, že mi nešlo meditovat už proto, že můj táta (stejně jako ten jeho kultovní Old Shatterhand) se živil převážně masem a já energetickejma granulema. Jíst to, co sme si vypěstovali, znamenalo tak nějak eště něco jinýho, než jenom jídlo. Přestali sme vůbec uvažovat vo kradení a sebevražednejch útocích a sex sme začali dělat jenom s holkama, se kterejma sme se měli rádi. Na jedný farmě v Tachově sem pak potkal svojí tetu, sestru svýho táty, který se tam narodila holčička, kolem který se najednou začalo tak nějak všechno točit. I když ležíme Kontinentálnímu koncernu v žaludku mnohem víc než předtím, cejtim takovou nějakou zvláštní radost. Cejtim, že ať se stane cokoliv, už se nikdy nebudu cejtit hůř. Může to bejt už jenom lepší.

Tomáš Koloc

Nápady pro tři krále

(o životě v životě)

O zabíjení kaprů

Příroda nedělá chyby. Správný a špatný jsou lidské kategorie.

C. G. Jung

O vánocích jsme si to vyzkoušeli. Člověk z města neumí pořádně zabít kapra. Dost je takových, kteří si ho nechají zabít od prodavače. Jsou i tací, kteří kapra z útlocitu nechtějí. Poetický zvyk pouštět kapra do řeky či do rybníka vznikl taky z útlocitu. Možná jste si vzpomněli, jak prezident USA vysvobozuje od zabití krůtu. Jen prosím, žádné další asociace, o ty teď nestojím.

To je tím, že nežijeme na venkově. Venkovští, tedy ti, co mají hospodářské zvířectvo, asi

Moje matka, původem z města, pěstovala po válce z nedostatku masa ve sklepě venkovského domku, kde se řízením osudu na čas ocitla, slepice a kohouta. Toho jednou podřízla jen napůl a on jí běhal po sklepě s nožem v krku.

nechodí vypouštět kapra. Tam patří k životu, že člověk musí zabít králíka, husu, slepici, prase, aby se najedl. Tam asi nebude problém zabít kapra. Když si koupíte v krámě kuře, kterému byste nikdy neublížili, natož je zabili, dáváte tím pokyn lidem na slepičích jatkách, aby zabili další. Je to v podstatě stejné, jako byste je zabili sami. Ne-li horší: tam se zabíjí na běžícím pásu. Jestliže tedy máme zabít kapra nebo králíka, musíme v nich vidět jídlo. Nesmíme je litovat. To by nemohli umřít, říká se na venkově. A je to logické: když budete litovat kapra, kterého máte zabít, klepnete ho tak málo, že vám spadne na zem a bude po ní rejdit.

Moje matka, původem z města, pěstovala po válce z nedostatku masa ve sklepě venkovského domku, kde se řízením osudu na čas ocitla, slepice a kohouta. Toho jednou podřízla jen napůl a on jí běhal po sklepě s nožem v krku.

Někteří právě z útlocitu či z jiných ušlechtilých pohnutek nejedí maso. Prý je to barbarství, zabíjet, abychom se najedli. Ale v přírodě to jinak nejde. Tak vznikla nebo tak ji Bůh stvořil a jinak to nemohlo být. Je snad příroda špatná? Bez zabíjení jiných zvířat by existovali jenom býložravci a ti by se tak přemnožili, že by neměli co žrát a vymřeli by. Takže by neexistoval ani člověk.

Lubor Dufek

Novoroční předsevzetí

Honzy Hanzla

Už toho mám právě dost! Můj život se musí od základů změnit. A kdy jindy se ke změně odhodlat než na Nový rok? Do LP (Léta Páně, nikoliv Long Play) 2005 tedy vstupuji s následujícími předsevzetími:

Začnu kouřit. Život nekuřáka je strašně nudný. Všichni mají kouřové přestávky, já na ně nárok nemám. Všichni se u nich pěkně pobaví, kolektiv se utuží, já se nepobavím ani neutužím. Všichni přes věnování retek nebo připalování navazují nové známosti, já se jako nekuřák šanci s nikým novým seznámit nemám. Jediné, co z toho všeho mám, je, že smrdím kouřem stejně jako ostatní a že mi kouř od jiných huntuje zdraví. Což se nijak nezmění, jen se trochu přihuntnu sám. Žádná veliká změna to nebude.

Přiberu. K čemu je mi štíhlá vypracovaná postava, když mi tak často kručí v břiše, při běhání v našem lesoparku mě neustále honí psi, funím pak jak oni a ještě ze mě leje pot, a při dalších sportovních činnostech si v jednom kuse něco lámu nebo namáhám a pořád mě pak něco bolí? Tohle přeci není žádná radost. Takže konec odříkání, pěkně budu dosyta jíst, co se mi zachce, a přestanu se týrat – přestanou mě aspoň bolet svaly.

Začnu holdovat alkoholu. Život abstinenta je tak nudný! Je strašné dívat se na svět kolem pořád střízlivýma očima, někdy bych se z toho nejradši zvalchoval až do němoty. Tak proč se bránit?

Nebudu chodit včas. Důsledná včasnost je otravná. Navíc vůči partnerům, kteří mají s dochvilnosti potíže, je moje pedantská přesnost krajně neslušná, protože je přivádí do trapných situací, kdy se musí dlouze omlouvat a vysvětlovat. Přesnost je sice výsadou králů, ale stačí se podívat, kolik králů na světě zbylo a kam až s tou přesností došli. Však on se svět nezboří, když já, obyčejný Honza, nepřijdu zrovna včas.

Přestanu mluvit spisovně. Když se mi občas něco nepovede, tak prý svými výkřiky „jéminkote, to je nadělení“ působím spíš komicky. Ani tvrdé invektivy typu „ošklivé kačátko“ nebo „nehodný chlapec“ v posledních letech neúčinkují. Spisovný jazyk český je sice hezký, ale člověk se, do prdele, v životě asi nesmí upínat jenom na něj.

Dost bylo bobříků. Už mě nebaví všechny ty pojmy jako „odvaha“, „síla“ nebo „ušlechtilost“ – všeho moc škodí. Když budu chtít nějakého bobříka někdy ulovit, šlohnu ho v Greenpeace z útulku pro bobry.

Všechny povinnosti budu plnit až na poslední chvíli. Je to otrava, když mám vždycky všechno hotové předem a včas. Ostatní si na to zvyknou, berou to automaticky, a pak je vyděsí, když se to jednou „zasekne“. Proto je lepší, když je pokaždé nechám v nejistotě až do poslední chvíle. Aspoň mi předtím zbude víc volného času.

Žádný pravidelný domácí úklid. O kolik napětí a dobrodružného hledání se připravuji, když mám vždycky všechno na svém místě, pěkně čisťounké a poskládané. Taková ponožka upadnuvší na podlahu a zvednutá zpět s prachovým obalem má kouzlo, které jsem ještě nezažil!

A začnu trhat mouchám křidýlka. Musím se nějak realizovat.

Kateřina Bolechová:
Koláže

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

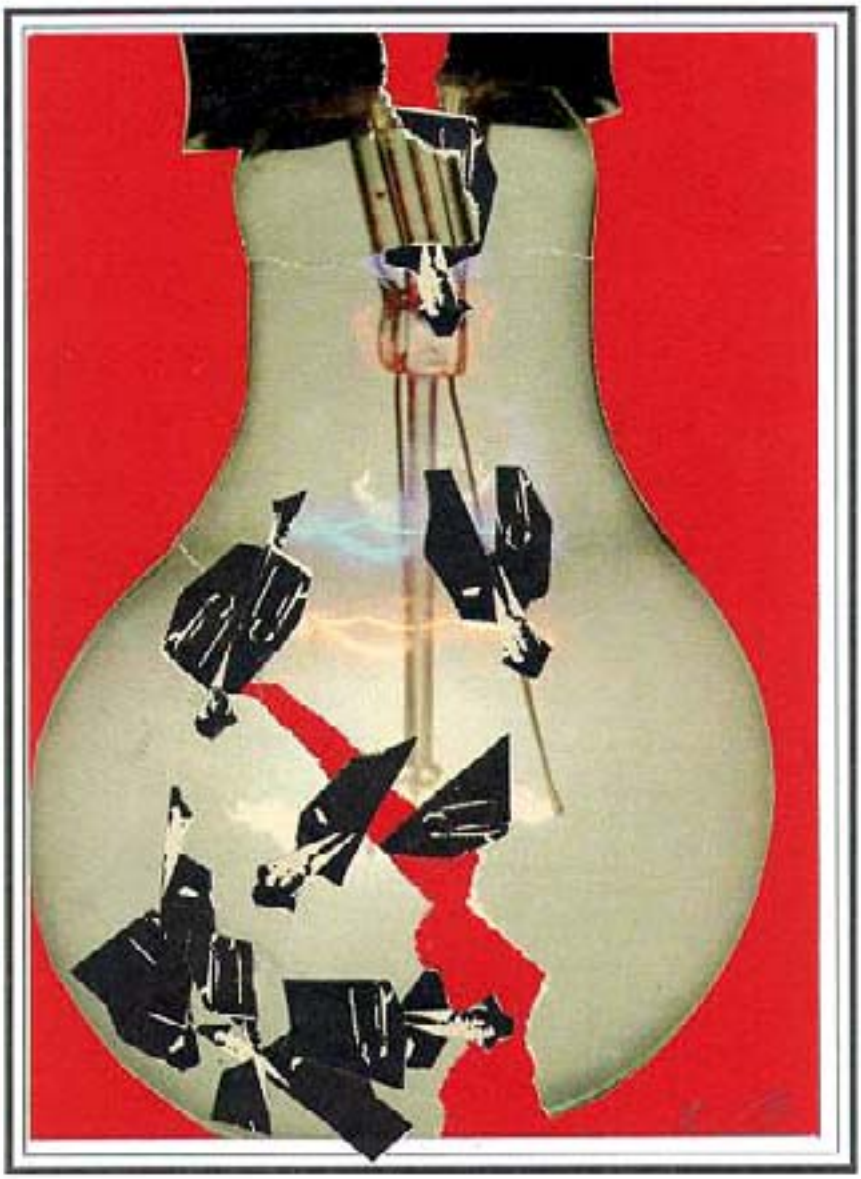

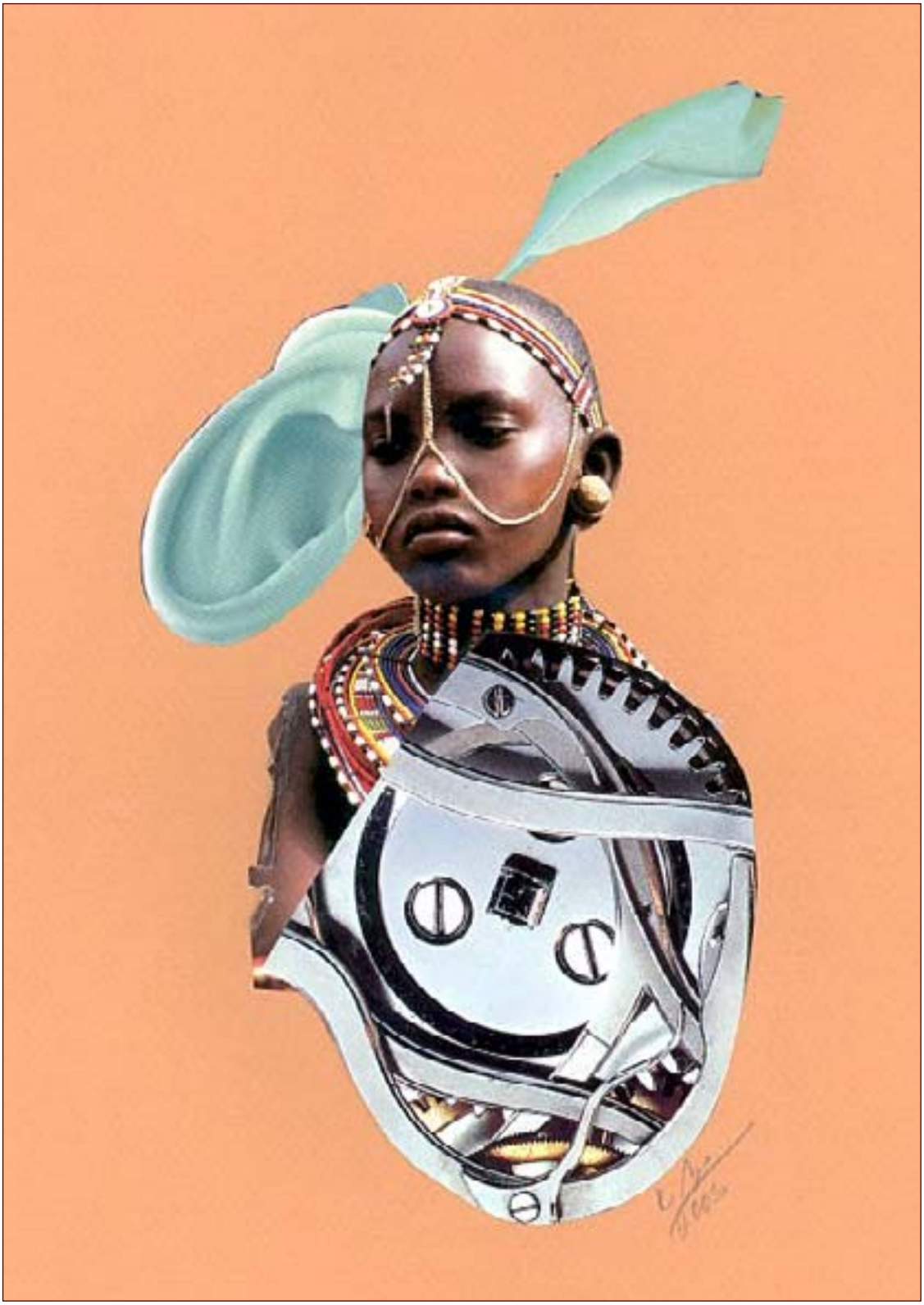

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

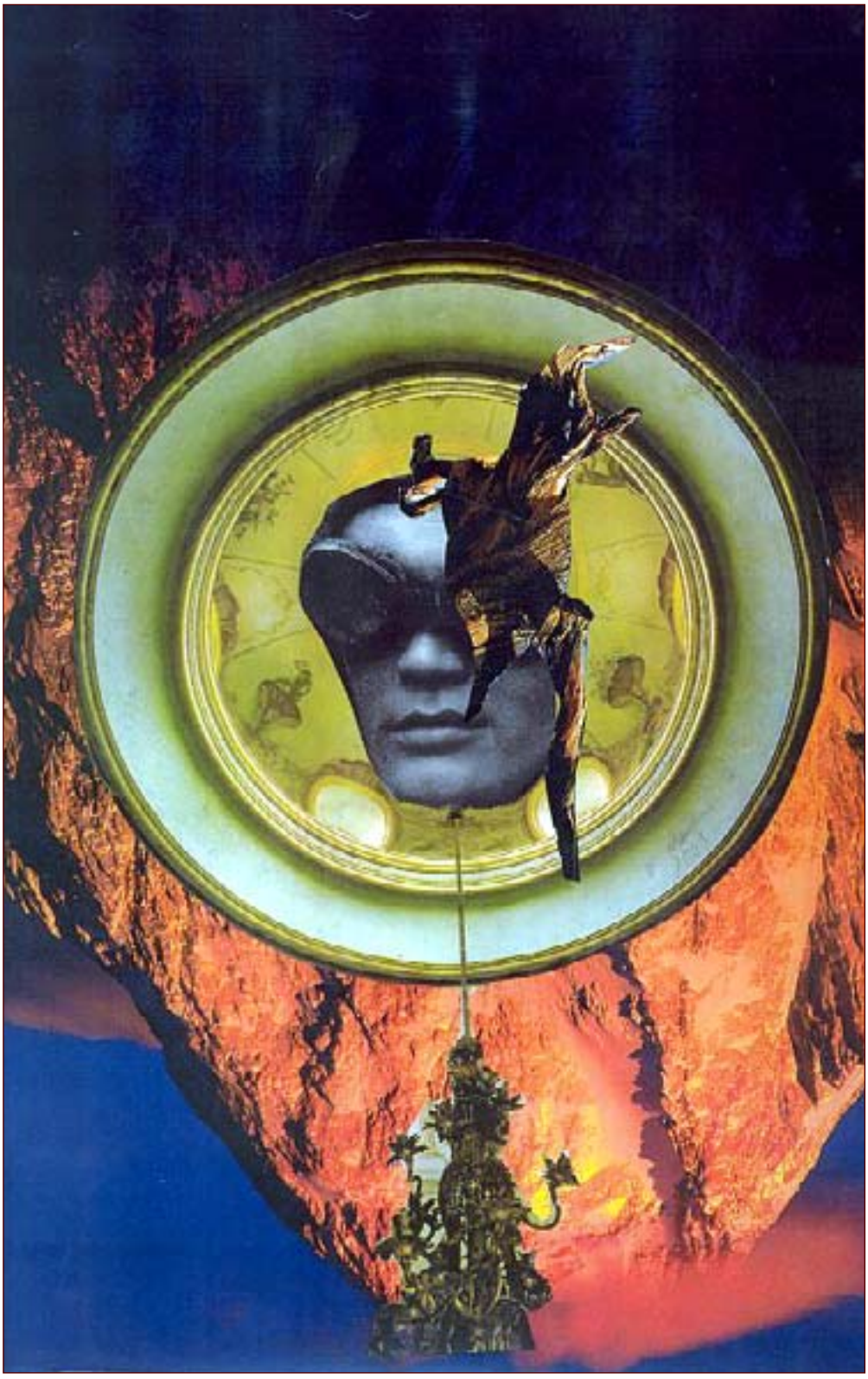

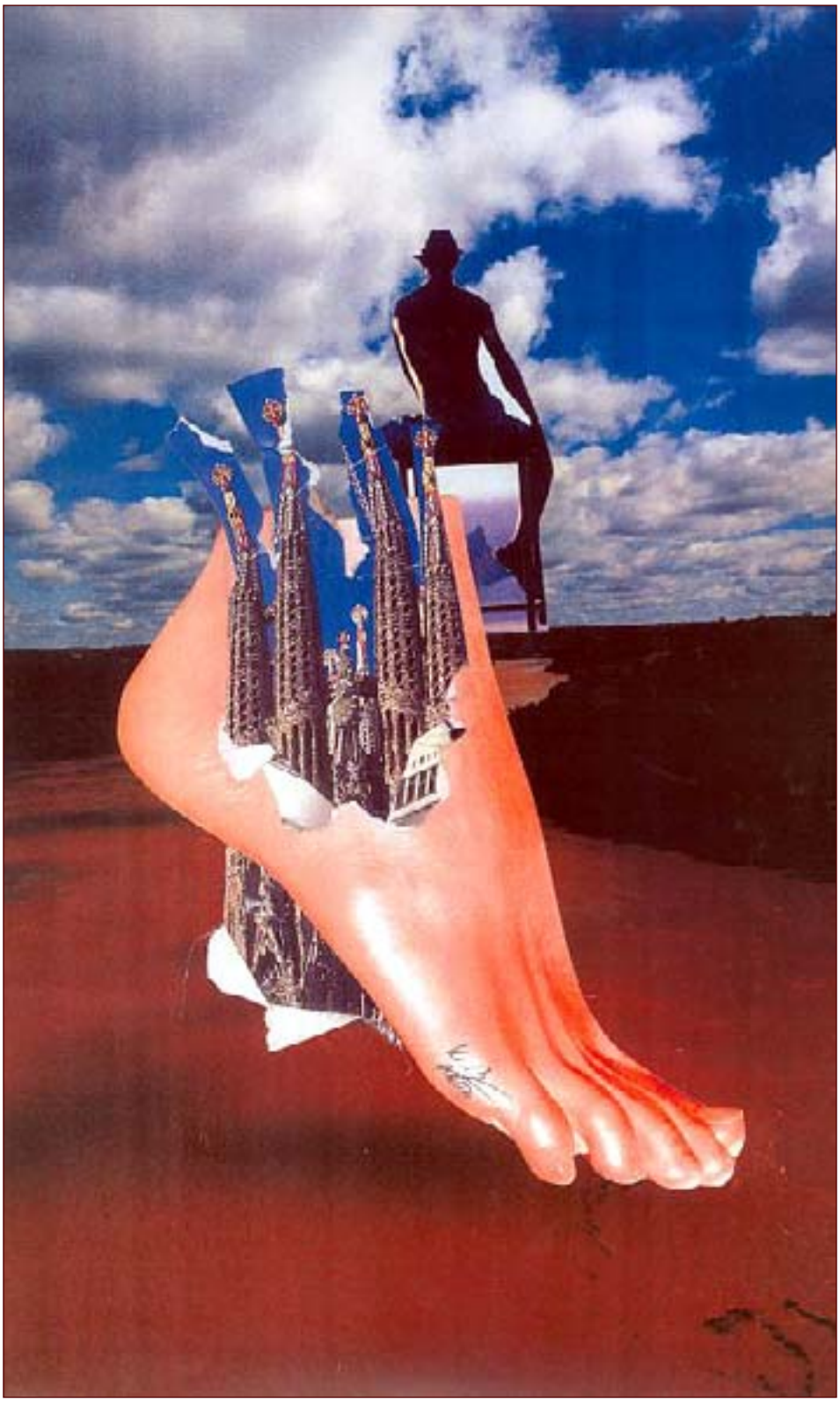

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

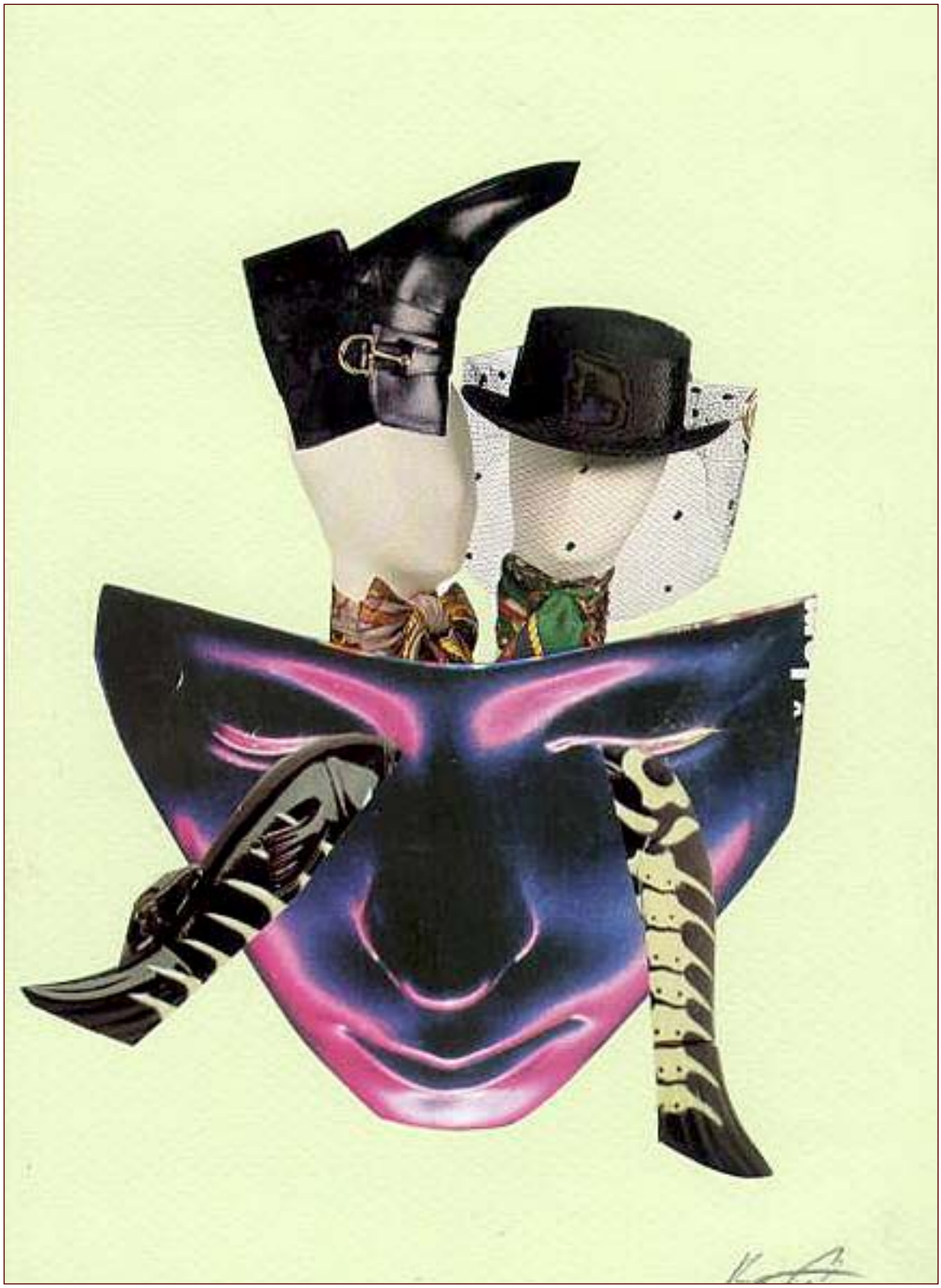

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

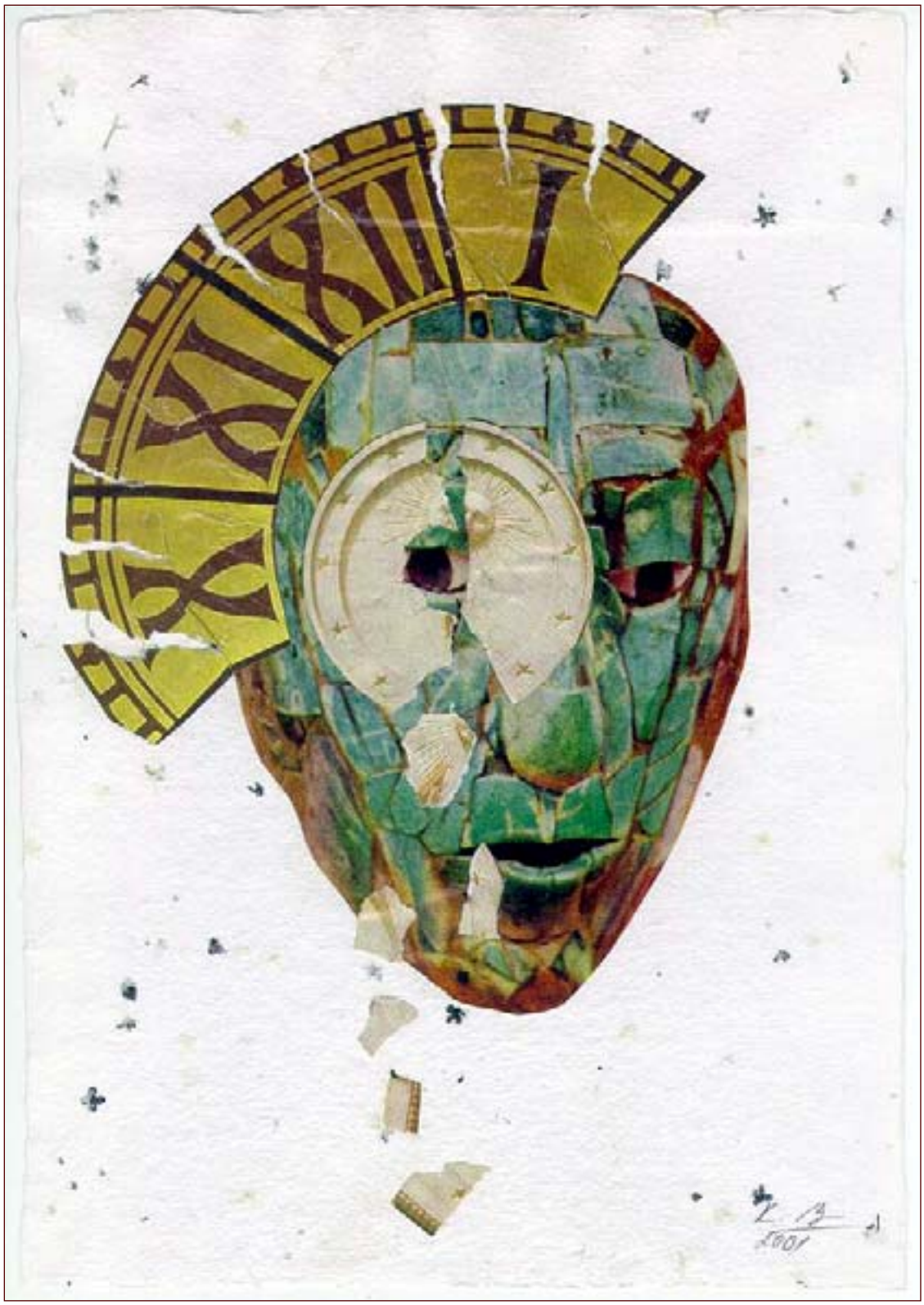

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

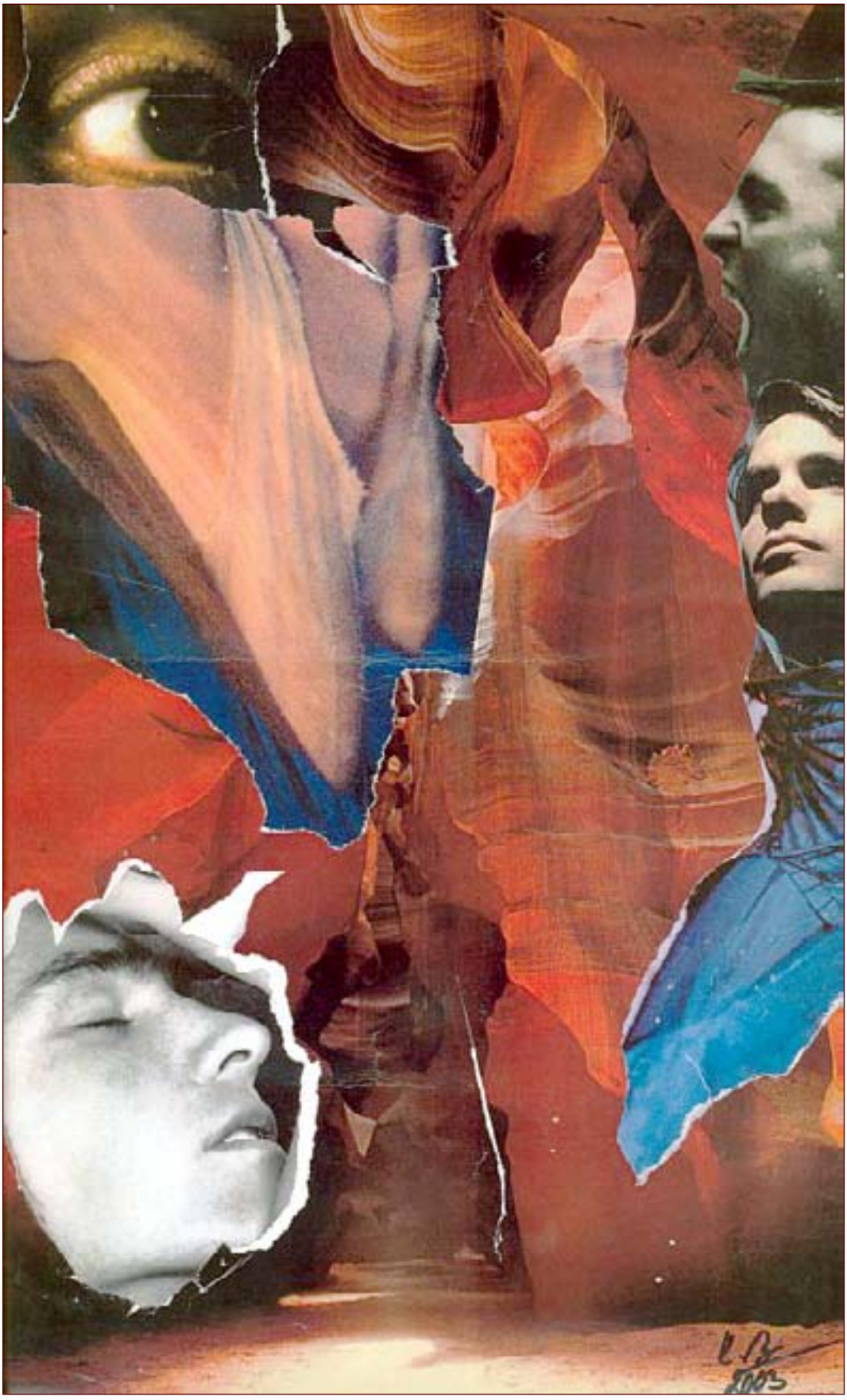

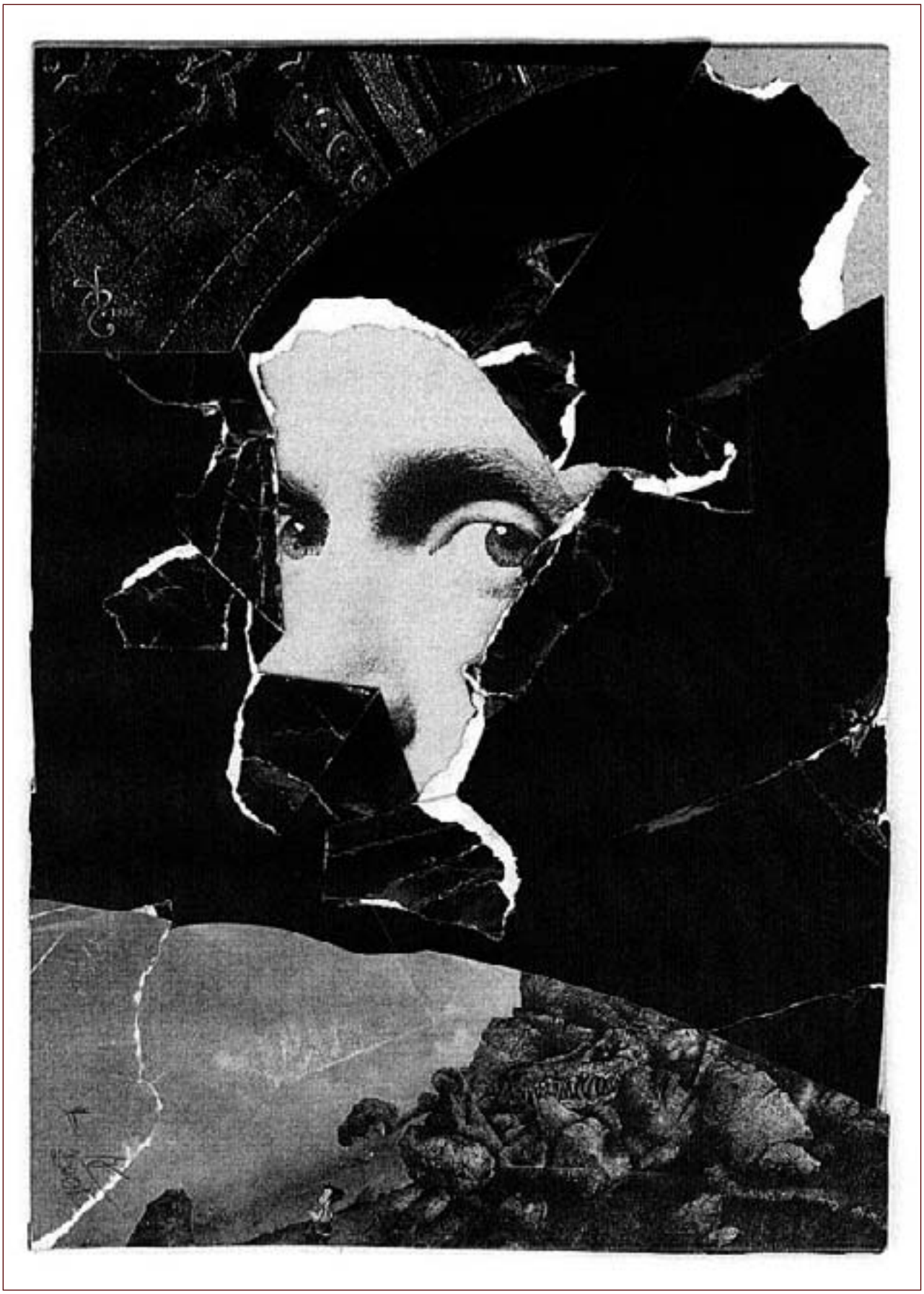

Kateřina Bolechová:

K o l á ž e

V příštím čísle (vychází 1. února 2005) najdete:

Krmelec
plný
knížek

Rozhovor
s Cosmoboyem

a samozřejmě
Jana Gabriela
(už ho slibujeme
jubilejního půl roku!)

Na shledanou příště!
Ne za pomente!